

**Міністерство освіти і науки України**  
**Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти**  
**«Відкритий міжнародний університет розвитку людини**  
**«Україна»**  
**Хмельницький інститут соціальних технологій**

**Кожушко О. О.**

**АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО**

*Навчально-методичний посібник*

Київ  
Університет «Україна»  
2021

УДК 342.9 (075)  
К 58

*Рекомендовано до друку Вченою радою  
Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»  
(протокол №2 від 4 лютого 2021 року)*

**Рецензенти:**

- Бернюков А. М.** – доктор юридичних наук, професор кафедри правових та інформаційних технологій Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна», доцент
- Галус О. О.** – кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права Хмельницького університету управління та права ім. Леоніда Юзькова, доцент

**Кожушко О. О.**

**К 58** Адміністративне право : [навчально-методичний посібник] / О. О. Кожушко. – К. : Університет «Україна», 2021. – 164 с.

Навчально-методичний посібник присвячено актуальним питанням адміністративно-правового регулювання держави в економічній, соціально-культурній та адміністративно-політичній сферах. Матеріал ґрунтується на основі оновленого національного законодавства. Висвітлено структуру, діяльність, повноваження центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Посібник адресується викладачам закладів передвищої та вищої освіти, науковцям, студентам, а також усім, хто цікавиться юриспруденцією.

**УДК 342.9 (075)**

© Кожушко О. О., 2021

© ХІСТ Університету «Україна», 2021

## ЗМІСТ

<b>ПЕРЕДМОВА .....</b>	<b>4</b>
------------------------	----------

### **РОЗДІЛ І. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ**

1.1. Загальна характеристика адміністративно-правового регулювання у сфері економіки держави.....	5
1.2. Адміністративно-правове регулювання у галузі підприємництва .....	13
1.3. Адміністративно-правове регулювання у сфері захисту економічної конкуренції .....	16
1.4. Адміністративно-правове регулювання у сфері промисловості .....	18
1.5. Адміністративно-правове регулювання у сфері агропромислового комплексу .....	30
1.6. Адміністративно-правове регулювання у галузі фінансів.....	34
1.7. Адміністративно-правове регулювання у сфері інфраструктури.....	39
1.8. Адміністративно-правове регулювання у сфері будівництва та житлово-комунального господарства...	53
1.9. Адміністративно-правове регулювання у сфері митної справи.....	56
<i>Практикум.....</i>	<i>57</i>

### **РОЗДІЛ ІІ. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СОЦІАЛЬНО КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ**

2.1. Загальна характеристика адміністративно-правового регулювання у соціально-культурній сфері .....	62
2.2. Адміністративно-правове регулювання у сфері освіти і науки .....	66
2.3. Адміністративно-правове регулювання у сфері спорту..	72

2.4.	Адміністративно-правове регулювання у сфері культури .....	78
2.5.	Адміністративно-правове регулювання у сфері охорони здоров'я населення .....	87
2.6.	Адміністративно-правове регулювання у сфері соціального захисту населення.....	96
	<i>Практикум</i> .....	103

### **РОЗДІЛ III. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ**

3.1.	Адміністративно-правове регулювання в сфері забезпечення оборони країни.....	106
3.2.	Адміністративно-правове регулювання у сферах національної безпеки та охорони державного кордону.....	119
3.3.	Адміністративно-правове регулювання у сфері закордонних справ.....	126
3.4.	Адміністративно-правове регулювання у сфері внутрішніх справ.....	131
3.5.	Адміністративно-правове регулювання у сфері юстиції.....	135
	<i>Практикум</i> .....	146

<b>КЛЮЧ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ .....</b>	<b>151</b>
---------------------------------------	------------

<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....</b>	<b>152</b>
--	------------

## ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Адміністративне право» є складовою циклу фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін, що вивчаються студентами спеціальності 081 «Право». Адміністративне право як навчальна дисципліна є обов'язковою у навчальних планах при підготовці майбутніх юристів.

Метою викладання навчальної дисципліни «Адміністративне право» є формування у студентів навичок застосування чинного адміністративного законодавства, тлумачення норм адміністративного права, оволодіння способами правової кваліфікації конкретних юридичних фактів.

На сьогоднішній день адміністративне право як навчальна дисципліна з позицій кращого засвоєння та розуміння студентами поділяється на Загальну та Особливу частину. Даний посібник присвячений вивченню саме Особливої частини. Це обумовлено тим, що адміністративне право є такою галуззю права, що характеризується надмірною мобільністю. І якщо Загальна частина є, умовно кажучи, більш-менш, сталою, то, Особлива частина найчастіше потерпає від змін.

Особлива частина вивчає структуру, діяльність центральних органів виконавчої влади та різноманітних місцевих органів виконавчої влади. Ці органи найчастіше залежать від віянь у політичному житті держави. Тож, даний посібник буде актуальним для вивчення студентами навчальної дисципліни «Адміністративне право», а саме, Особливої її частини, яка складена із врахуванням останніх змін у законодавстві станом на листопад 2020 року.

## РОЗДІЛ I

### АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

#### **§1.1. Загальна характеристика адміністративно-правового регулювання у сфері економічної діяльності держави**

Держава в особі її органів влади здійснює економічну й соціальну політику з метою комплексного та збалансованого забезпечення інтересів усіх верств населення, стимулює ринкову економіку, забезпечує ефективність її функціонування, гарантує захист національних інтересів і внутрішнього ринку від зовнішньої економічної та політичної експансії.

Основною метою державного, в тому числі адміністративно-правового, регулювання економіки є виконання завдань, що впливають на організацію ринку, ринково-конкурентних відносин, досягнення економічних, соціальних та фіскальних цілей, спрямованих на підтримку та забезпечення ринкового порядку в державі, коригування розподілу ресурсів з метою впливу на господарюючу структуру та структуру національного продукту.

*Державна економічна політика* – це закріплені у відповідних економіко-правових документах (прогнозах, програмах, законодавчих актах) цілі і завдання, що ставить держава, забезпечуючи комплексне вирішення подвійного завдання: поєднання в економічному житті ринкових засад господарювання і соціальної спрямованості економіки. При цьому держава застосовує економічну стратегію та економічну тактику.

У ст. 10 Господарського кодексу України закріплені основні напрями економічної політики держави: структурно-галузева, інвестиційна, амортизаційна політика, політика інституційних перетворень, цінова, антимонопольно-конкурентна, бюджетна, податкова, грошово-кредитна, валютна і зовнішньоекономічна політика.

Відносини в сфері економіки регулюються нормами багатьох галузей права, однак тільки адміністративне право

правовими засобами впорядковує певну частину економічних відносин, надаючи їм організаційного змісту.

*Адміністративно-правове регулювання відносин у сфері економіки здійснюється за кількома основними напрямками:*

1) *забезпечення стратегічних пріоритетів економічного розвитку:* стимулювання розвитку окремих галузей і виробництв, сфер економічного розвитку; залучення іноземних інвестицій; ціноутворення тощо;

2) *впорядкування відносин власності* шляхом визначення тих сфер економіки, які можуть сформуватися щодо об'єктів недержавної власності та механізму їх набуття, наприклад, шляхом приватизації, а також антимонопольного регулювання та чітке закріплення статусу суб'єктів державної власності;

3) *адміністративно-правове регулювання зовнішньоекономічних відносин;*

4) *адміністративно-правові засоби державного впливу у сфері економіки:* реєстрація, ліцензування, квотування, сертифікація, надання дозволів тощо.

В економічній сфері повноваженнями публічного адміністрування наділена значна кількість суб'єктів, серед яких чільне місце посідають Кабінет Міністрів України та центральні органи виконавчої влади.

**Кабінет Міністрів України** відповідно до ст. 116 Конституції України забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики, рівні умови розвитку всіх форм власності, організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України тощо.

Провідним центральним органом виконавчої влади у забезпеченні реалізації єдиної державної політики економічного і соціального розвитку України є **Міністерство економіки України**, яке діє на підставі Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, затвердженого від 11.09.2019 р. № 838.

Міністерство економіки України (Мінекономіки) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

*Мінекономіки є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує:*

- формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі, державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну інвестиційну політику, державну зовнішньоекономічну політику, державну політику у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності, управління об'єктами державної власності, розвитку підприємництва, державно-приватного партнерства, інтелектуальної власності, інноваційної діяльності в реальному секторі економіки, туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів), державних та публічних закупівель, а також державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів;

- формування та реалізацію державної політики у сфері державної статистики, державного матеріального резерву, експортного контролю;

- формування державної політики у сфері захисту прав споживачів, державної політики з контролю за цінами, державної регуляторної політики та державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності;

- реалізацію державної політики у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності;

- формування та реалізує державну аграрну політику, державну політику у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави, охорони прав на сорти рослин, тваринництва, насінництва та розсадництва;

- формування та реалізацію державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства та безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства, лісового та мисливського господарства, ветеринарної медицини, безпечності та окремих показників



якості харчових продуктів, у сфері карантину та захисту рослин, у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів;

- формування державної політики у сфері нагляду (контролю) у системі інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу;

- формування та реалізує державну політику у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу;

- формування та реалізацію державної політики у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю та зайнятість населення.

Мінекономіки є уповноваженим органом з питань координації діяльності з реалізації державного оборонного замовлення.

*Основними завданнями Мінекономіки є:*

1) забезпечення формування та реалізація:

- державної політики економічного і соціального розвитку;
- державної цінової політики;
- державної промислової політики;
- державної військово-промислової політики;
- державної політики у сфері розвитку підприємництва;
- державної політики у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності;
- державної політики у сфері державних та публічних закупівель;
- державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів;
- державної політики у сфері управління об'єктами державної власності, зокрема корпоративними правами держави;

- державної політики у сфері державно-приватного партнерства;

- державної інвестиційної політики, зокрема з управління державними інвестиціями;

- державної політики щодо створення і функціонування індустріальних парків;

- державної політики у сфері туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів);

- державної політики у сфері державного ринкового нагляду;

- державної політики у сфері торгівлі та побутових послуг;

- державної політики з питань економічного і соціального співробітництва України з ЄС;

- єдиної зовнішньоекономічної політики, політики інтеграції національної економіки у світову економіку, співробітництва із СОТ;

- державної політики з питань залучення міжнародної технічної допомоги;

- державної політики у сфері інтелектуальної власності;

- державної інноваційної політики в реальному секторі економіки (далі - інноваційна політика);

- державної аграрної політики, державної політики у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави, охорони прав на сорти рослин, тваринництва, рослинництва, розвитку сільських територій, садівництва, виноградарства, виноробства, хмелярства, харчової і переробної промисловості (далі – сфери агропромислового виробництва), технічної політики у сфері агропромислового комплексу та машинобудування для агропромислового комплексу, сільськогосподарської дорадчої діяльності, виробництва та обігу органічної продукції (сировини), моніторингу та родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення, насінництва та розсадництва;

- державної політики у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу;

2) забезпечення формування та реалізації державної політики:

- у сфері державної статистики на засадах професійної незалежності та самостійності органів державної статистики в

частині розроблення і затвердження нормативно-правових актів у галузі статистики;

- у сфері державного експортного контролю;

- у сфері державного матеріального резерву;

- у сфері промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами, здійснення державного гірничого нагляду, здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про працю та зайнятість населення;

- у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства та безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства, лісового та мисливського господарства, ветеринарної медицини, безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, у сфері карантину та захисту рослин, у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів;

3) забезпечення формування:

- державної регуляторної політики, державної політики з питань ліцензування, дозвільної системи, нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності;

- державної політики у сфері захисту прав споживачів;

- державної політики з контролю за цінами;

- державної політики у сфері нагляду (контролю) у системі інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу;

4) участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері надання адміністративних послуг;

5) реалізація державної політики у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності.

Мінекономіки у процесі виконання покладених на нього завдань взаємодіє в установленому порядку з іншими державними органами, допоміжними органами і службами, утвореними Президентом України, тимчасовими консультативними, дорадчими

та іншими допоміжними органами, утвореними Кабінетом Міністрів України, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, профспілками та організаціями роботодавців, відповідними органами іноземних держав і міжнародних організацій, а також з підприємствами, установами та організаціями.

Мінекономіки очолює Міністр, який призначається на посаду за поданням Прем'єр-міністра України і звільняється з посади Верховною Радою України.

Міністр має першого заступника, заступників Міністра (в тому числі заступника Міністра – Торгового представника України, особливості повноважень якого визначаються Кабінетом Міністрів України), які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра.

*Повноваження щодо окремих галузей економіки* мають галузеві міністерства: Міністерство енергетики України, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерство інфраструктури України, Міністерство розвитку громад та територій України.

Крім галузевих міністерств, повноваження щодо публічного адміністрування (галузевого та міжгалузевого) економікою мають також деякі *інші центральні органи виконавчої влади*: Державна служба з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державна служба експортного контролю України, Державне агентство резерву України, Державне космічне агентство України.

Повноваження щодо *міжгалузевого публічного адміністрування* економікою також мають окремі міністерства та деякі центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом: Міністерство соціальної політики України, Антимонопольний комітет України, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів тощо.

У 2014 р. оптимізовано систему центральних органів виконавчої влади, визначено схему організації та взаємодії центральних органів виконавчої влади. Міністр розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України згідно з

Постановою Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» спрямовує і координує діяльність Державної служби експортного контролю України, Державної служби статистики України, Державного агентства резерву України, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державного агентства рибного господарства України, Державного агентства лісових ресурсів України, Державної служби України з питань праці.

Безпосереднє адміністрування державними підприємствами та організаціями здійснює керівник – генеральний директор (директор), який очолює адміністрацію цього підприємства або організації.

Останнім часом спостерігається істотне розширення повноважень місцевих органів щодо публічного адміністрування у сфері економічної діяльності у межах певних адміністративно-територіальних одиниць, а також поширення набуває практика делегування відповідних повноважень на місцевому рівні. Окрім того поширення набула практика укладання договорів у форматі **державно-приватного партнерства** на виконання положень Закону України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р. № 2404-VI. Специфіка відповідних відносин полягає у тому, що відповідне партнерство відбувається між державним партнером і приватним партнером у сфері пошуку, розвідки родовищ корисних копалин та їх видобування, виробництва, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу, будівництво та експлуатація автострад, доріг, залізниць тощо.

## §1.2. Адміністративно-правове регулювання у галузі підприємництва

Підприємницька діяльність суб'єктів господарювання в Україні регулюється нормами цивільного, господарського права та рядом нормативно-правових актів інших галузей права. Законодавство закріплює економіко-правові основи підприємництва, зокрема статус суб'єктів підприємницької діяльності, принципи, гарантії тощо.

*Адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності* – це заснована на нормах законодавства форма державного впливу на підприємницьку діяльність шляхом встановлення та застосування державними органами правил, спрямованих на забезпечення належних умов підприємницької діяльності фізичних та юридичних осіб, що забезпечується можливістю застосування правових санкцій при порушенні зазначених правил.

Господарський кодекс містить основні положення щодо державно-правового регулювання підприємницької діяльності. Окремими сферами державного регулювання підприємництва є: банківська сфера, біржова діяльність, інноваційна діяльність, конкуренція, реклама, ринок цінних паперів, страхова діяльність, якість продукції, робіт, послуг тощо.

Господарський кодекс розмежує поняття господарської та підприємницької діяльності. Так у ч. 1 ст. 3 ГК визначено, що під *господарською діяльністю* розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Як правова категорія підприємництво отримало визначення у ст. 42 ГК, відповідно до якої, *підприємництво* – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Сучасне адміністративне право розглядає підприємництво або як зовнішнє вираження (форму) економічної діяльності, або

як окремий вид діяльності господарюючих суб'єктів. *За колом суб'єктів* підприємництво поділяють на: індивідуальне (колективне) підприємництво фізичних осіб та підприємництво юридичних осіб. *За правовим статусом «підприємця»*: підприємництво власника, посередника та делеговане підприємництво. *За роллю у суспільному виробництві*: виробниче (промислове), комерційне (торгівельне) та фінансове. *За масштабом (розміром)*: мале, середнє та велике.

Відповідно до ст. 12 ГК держава для реалізації економічної політики, виконання цільових економічних та інших програм застосовує різноманітні засоби і механізми регулювання господарської діяльності.

***Основними засобами регулюючого адміністративно-правового впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є:*** державне замовлення, ліцензування, квотування, сертифікація і стандартизація, застосування нормативів та лімітів, регулювання цін та тарифів, надання інвестиційних, податкових та інших пільг, надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Важливе значення під час здійснення державного регулювання підприємницької діяльності має державна регуляторна політика у сфері господарської діяльності, яка відповідно до Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» від 11.09.2003 р. є напрямом державної політики, спрямованої на вдосконалення правового регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання, недопущення прийняття економічно недоцільних та неефективних регуляторних актів, зменшення втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання та усунення перешкод для розвитку господарської діяльності.

Принципами державної регуляторної політики є: доцільність, адекватність, ефективність, збалансованість, передбачуваність, прозорість та врахування громадської думки.

Регуляторним актом як одним із найважливіших важелів впливу є прийнятий уповноваженим регуляторним органом нормативно-правовий акт, який спрямований на правове

регулювання господарських відносин, а також адміністративних відносин між регуляторними органами або іншими органами державної влади та суб'єктами господарювання.

**Адміністративно-правове регулювання** у сфері підприємництва забезпечується наступними засобами державного впливу:

1) державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності;

2) ліцензування господарської діяльності. *Ліцензування* – це видача, переоформлення та анулювання ліцензій, видача дублікатів ліцензій, ведення ліцензійних справ та ліцензійних реєстрів, контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов, видача розпоряджень про усунення порушень ліцензійних умов, а також розпоряджень про усунення порушень законодавства у сфері ліцензування. *Ліцензія* – документ державного зразка, який засвідчує право ліцензіата на провадження зазначеного в ньому виду господарської діяльності протягом певного строку за умови виконання ліцензійних умов. Ліцензування необхідно для того, щоб держава могла контролювати ті сфери підприємницької діяльності, які впливають на забезпечення безпеки, а також для захисту майнових інтересів;

3) квотування експорту та імпорту. *Квотування* – встановлення граничного обсягу (квоти) виробництва чи обігу певних товарів і послуг, які дозволено експортувати з території України (або імпортувати на її територію) протягом встановленого строку, та який визначається у натуральних чи вартісних одиницях. Перелік товарів на які встановлюються квоти, затверджується КМУ;

4) стандартизація та сертифікація. *Сертифікація* – це процедура, за допомогою якої визнаний у встановленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції встановленим законодавством вимогам.



### **§1.3. Адміністративно-правове регулювання у сфері захисту економічної конкуренції**

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. **економічна конкуренція (конкуренція)** – змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку.

*Основними напрямками конкурентної політики України є:*

- узгодження промислової, зовнішньоекономічної, регуляторної політики й політики в сфері приватизації з конкурентною політикою;

- забезпечення ефективного розвитку конкурентних відносин, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств і подальше зменшення рівня монополізації економіки;

- оптимізація діяльності органів виконавчої влади й органів місцевого самоврядування як суб'єктів економічних відносин;

- удосконалення регулювання діяльності суб'єктів природних монополій;

- розвиток законодавства про захист економічної конкуренції, що забезпечить господарсько-правовий захист суб'єктів підприємницької діяльності.

**Органи державної влади, що сприяють розвитку конкуренції:**

1) **Кабінет Міністрів України** – забезпечує розробку і здійснення загальнодержавних програм економічного розвитку, забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики, забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності, вживає заходів щодо демонополізації економіки і розвитку конкуренції;

2) **Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України** безпосередньо здійснює

функції публічного адміністрування, в тому числі у сфері конкуренції, зокрема:

- бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері економічної конкуренції і обмеження монополізму, сприяє розвитку конкурентних відносин;

- забезпечує підготовку проєктів рішень Кабінету Міністрів України щодо видачі дозволу на узгоджені дії та концентрацію суб'єктів господарювання;

- приймає разом із Антимонопольним комітетом України рішення про запровадження та скасування державного регулювання цін на продукцію монопольних утворень на внутрішньому ринку;

3) **Фонд державного майна України** виконує завдання щодо демонополізації економіки та розвитку конкуренції при захисті майнових прав України, здійсненні прав розпорядження майном державних підприємств, приватизації державного майна, а також вирішує питання, що пов'язані з перетворенням монопольних утворень, іноземним інвестуванням, виникненням об'єднань підприємств разом з Антимонопольним комітетом України та його органами;

4) **Антимонопольний комітет України** (центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом), метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель. Основними завданнями Антимонопольного комітету є:

- сприяння розвитку добросовісної конкуренції;

- здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель;

- методичне забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції тощо.

## **§1.4. Адміністративно-правове регулювання у сфері промисловості**

Найважливішою сферою економіки з використанням матеріального виробництва є **промисловість**, до якої відносять промислово-виробничу діяльність підприємств і господарських організацій.

Промисловість прийнято розділяти за галузевою належністю на: важку (виробництво засобів виробництва); легку (виробництво предметів споживання); видобувну; харчову; текстильну та інші види.

Метою державної промислової політики є реалізація стратегії випереджаючого розвитку та євроінтеграції, створення сучасного, інтегрованого у світове виробництво і здатного до саморозвитку промислового комплексу.

**Основними принципами** державної промислової політики є: забезпечення національних інтересів; соціальна, екологічна спрямованість реформування промисловості; реалізація інноваційного типу розвитку промисловості; поєднання державного регулювання з ринковими механізмами саморегуляції; програмно-цільовий підхід до вирішення завдань промислової політики; євроінтеграція.

Крім промислових підприємств державної форми власності в Україні активно розвиваються промислові підприємства недержавних форм власності: приватні, акціонерні, спільні, підприємства з іноземними інвестиціями тощо. Публічне адміністрування промисловими підприємствами недержавної форми власності має свої суттєві відмінності і зводиться переважно до впливу на них економічними заходами (податковою, митною, фінансовою політикою) та контролю за їх діяльністю.

*Загальне публічне адміністрування промисловості* в Україні покладене на Кабінет Міністрів України, який керує об'єктами державної власності, спрямовує і координує роботу окремих міністерств та інших органів виконавчої влади.

*На місцевому рівні публічне адміністрування промисловістю* здійснюють територіальні органи виконавчої влади, відповідні управління місцевих державних адміністрацій,

а також адміністрації державних промислових підприємств та їх об'єднань. Отже, регулювання промисловістю організовується за триланковою системою: агентство (орган виконавчої влади) – обласне управління – підприємство або об'єднання. У деяких випадках (при управлінні великими промисловими утвореннями) використовують дволанкову систему: агентство – промислове підприємство. При публічному адмініструванні невеликими підприємствами кількість ланок може зростати: агентство – обласне управління – відділи райдержадміністрації – підприємство.

*Регулювання основною виробничою ланкою промисловості* – промисловим підприємством здійснює адміністрація об'єднання, яка є органом управління підприємством. Адміністрація діє в межах повноважень підприємства та забезпечує інтереси власника та держави.

Отже, до основних суб'єктів, які наділені повноваженнями публічного адміністрування промисловістю, в тій чи іншій мірі, можна віднести наступні:

- Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України;
- Фонд державного майна України;
- Міністерство розвитку громад та територій України;
- Державна сервісна служба містобудування України;
- Державна інспекція містобудування України;
- Міністерство енергетики України;
- Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України;
- Державна інспекція енергетичного нагляду України;
- Державна інспекція ядерного регулювання України;
- Державне космічне агентство України;
- місцеві державні адміністрації;
- специфічні суб'єкти, такі як Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» та Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом».

**Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України** (Мінстратегпром) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Правовий статус

Міністерства визначений у Положенні, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 07.09.2020 р. № 819.

Мінстратегпром є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну політику у сфері державного оборонного замовлення, у сфері оборонно-промислового комплексу, у літакобудівній галузі та забезпечує формування і реалізацію державної політики у сфері космічної діяльності.

Основними завданнями Мінстратегпрому є:

1) забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері:

- державної промислової політики, державної політики щодо розвитку стратегічних галузей промисловості, зокрема військово-промислової політики в оборонно-промисловому комплексі;

- державного оборонного замовлення;

- інноваційної діяльності у стратегічних галузях промисловості;

- здійснення управління об'єктами державної власності, які віднесені до сфери управління Мінстратегпрому в установленому законодавством порядку;

2) забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері космічної діяльності;

3) участь у межах повноважень у забезпеченні формування та реалізації державної політики у сфері:

- військово-технічного співробітництва;

- зовнішньоекономічної діяльності з питань забезпечення функціонування та розвитку стратегічних галузей промисловості України, державної інвестиційної політики у стратегічних галузях промисловості, науково-технічної діяльності у стратегічних галузях промисловості, політики з імпортозаміщення та цінової політики у стратегічних галузях промисловості;

- європейської інтеграції під час виконання Україною зобов'язань за міжнародними договорами України, у

переговорах, спрямованих на забезпечення розвитку договірних відносин з ЄС в межах повноважень Мінстратегпрому;

4) забезпечення у стратегічних галузях промисловості:

- участі у формуванні державної політики щодо провадження науково-дослідної, дослідно-конструкторської, виробничої, фінансової та іншої діяльності підприємств, установ та організацій, які належать до сфери управління Мінстратегпрому, функціонування державного фонду розвитку базових і критичних технологій, підтримки інновацій в оборонно-промисловому комплексі та в інших галузях промисловості;

- залучення інвестицій в оборонно-промисловий комплекс, зокрема для впровадження новітніх технологій, створення конкурентоспроможних зразків високотехнологічної промислової продукції, зокрема продукції військового призначення, укладення договорів в рамках державно-приватного партнерства відповідно до законодавства;

- вирішення питань з організації діяльності проведення переговорів з іноземними юридичними особами про одержання Україною компенсацій, укладення та виконання компенсаційних (офсетних) договорів з метою забезпечення узгодженості воєнно-економічної, військово-промислової і військово-технічної політики;

- організації роботи із створення техніки для потреб оборони та безпеки держави та інших стратегічних галузей промисловості;

- здійснення співробітництва з міжнародними організаціями, зокрема Організацією Об'єднаних Націй з промислового розвитку (ЮНІДО), Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) з питань розвитку стратегічних галузей промисловості;

- разом з іншими центральними органами виконавчої влади відповідно до закону та в межах повноважень розвитку міжнародного воєнно-економічного, військово-промислового та військово-технічного співробітництва, підготовки та укладення міжнародних договорів з цих питань, реалізації основ військово-технічної політики України, військово-технічного

співробітництва з іноземними державами та розвитку оборонно-промислового комплексу.

**Державне космічне агентство України (ДКА)** діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 14.05.2015 р. № 281, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Віце-прем'єр-міністра України - Міністра з питань стратегічних галузей промисловості та який реалізує державну політику у сфері космічної діяльності. Основним завданням ДКА є реалізація державної політики у сфері космічної діяльності.

**Фонд державного майна України**, згідно із Законом України «Про Фонд державного майна України» від 09.12.2011 р. є центральним органом виконавчої влади із спеціальним статусом, що реалізує державну політику у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами держави щодо об'єктів державної власності, що належать до сфери його управління, а також у сфері державного регулювання оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності.

*До основних завдань Фонду державного майна України належать:*

1) реалізація державної політики у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна, а також у сфері державного регулювання оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності;

2) організація виконання Конституції та законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, інших актів законодавства та здійснення контролю за їх виконанням;

3) управління об'єктами державної власності, зокрема корпоративними правами держави у статутних капіталах господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та затверджено план розміщення акцій; товариств, утворених у процесі перетворення (у тому числі шляхом корпоратизації) державних підприємств, що належать до сфери його управління, а також товариств, утворених за участю Фонду державного майна України;

4) захист майнових прав державних підприємств, а також державних пакетів акцій (часток), що належать до сфери управління Фонду державного майна України на території України;

5) здійснення контролю у сфері організації та проведення приватизації державного майна, відчуження державного майна у випадках, встановлених законодавством, передачі державного майна в оренду та користування; повернення у державну власність державного майна, що було приватизоване, відчужене або вибуло з державної власності з порушенням законодавства; управління корпоративними правами держави, які перебувають у сфері його управління;

б) державне регулювання у сфері оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності;

7) сприяння процесу демонополізації економіки і створенню умов для конкуренції виробників;

8) співробітництво з міжнародними організаціями у реалізації державної політики у сфері приватизації, оренди, використання та відчуження державного майна у межах покладених на нього повноважень, управління корпоративними правами держави, а також у сфері державного регулювання оцінки майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності.

**Міністерство розвитку громад та територій України** (Мінрегіон) діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 25.09.2019 р. № 850, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України.

Мінрегіон є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, державну політику у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державну житлову політику і політику у сфері благоустрою населених пунктів, державну політику у сфері житлово-комунального господарства, державну політику у сфері поводження з побутовими відходами, державну політику у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та



архітектури, державну політику у сфері технічного регулювання у будівництві, а також забезпечує формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду, у сфері контролю житлово-комунального господарства та у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель.

*Основними завданнями Мінрегіону є:*

1) забезпечення формування та реалізація державної регіональної політики, державної політики у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державної житлової політики і політики у сфері благоустрою населених пунктів, державної політики у сфері житлово-комунального господарства, державної політики у сфері поводження з побутовими відходами, державної політики у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, державної політики у сфері технічного регулювання у будівництві, зокрема щодо:

- стимулювання участі регіонів у програмах та проектах розвитку міжрегіонального і транскордонного співробітництва;
- формування оптимальної системи інституційного забезпечення регіонального розвитку;
- формування спроможних територіальних громад;
- сприяння створенню виконавцями комунальних послуг та управителями систем управління якістю відповідних послуг на базі національних або міжнародних стандартів;
- здійснення моніторингу стану розрахунків за житлово-комунальні послуги;
- благоустрою населених пунктів;
- формування єдиної технічної, соціально-економічної політики у сфері питної води, питного водопостачання та водовідведення;
- погодження схем теплопостачання населених пунктів з кількістю жителів більш як 20 тис. осіб та регіональних програм модернізації систем теплопостачання;
- поводження з побутовими відходами, забезпечення розроблення та виконання державних програм у сфері поводження з побутовими відходами, планів та заходів у сфері поводження з побутовими відходами;

- координації діяльності місцевих органів виконавчої влади у сфері поведження з побутовими відходами;
- здійснення нормування у будівництві з метою формування безпечного середовища для життя і здоров'я людини;
- здійснення нормування промисловості будівельних матеріалів;
- визначення порядку розроблення схем планування окремих частин території України;
- проведення містобудівного моніторингу;
- визначення критеріїв, яким повинні відповідати експертні організації, що здійснюють експертизу проєктів будівництва;
- 2) забезпечення формування:
  - державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду;
  - державної політики у сфері контролю житлово-комунального господарства;
  - державної політики у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель;
- 3) забезпечення технічного регулювання у сфері:
  - просторового планування та архітектури;
  - промисловості будівельних матеріалів;
  - житлово-комунального господарства;
  - енергетичної ефективності будівель.

**Державна сервісна служба містобудування України** (Держсервісбуд) діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 13.03.2020 р. № 218, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку громад та територій (далі - Міністр) і який реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду в частині надання (отримання, реєстрації), відмови у видачі чи анулювання (скасування) документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів.

**Державна інспекція містобудування України** (ДІМ) діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів

України від 13.03.2020 р. № 219, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку громад та територій (далі - Міністр) і який реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду (крім надання (отримання, реєстрації), відмов у видачі чи анулювання (скасування) документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів).

**Міністерство енергетики України** (Міненерго) діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 17.06.2020 р. № 507 є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

*Основними завданнями Міненерго є:*

- 1) забезпечення формування та реалізація державної політики у паливно-енергетичному комплексі;
- 2) забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива;
- 3) забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері нагляду (контролю) у галузях електроенергетики та теплопостачання;
- 4) здійснення державного управління у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки.

**Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України** (Держенергоефективності) діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 26.11.2014 р. № 676, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра енергетики і який реалізує державну політику у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива.

*Основними завданнями Держенергоефективності є:*

1) реалізація державної політики у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива;

2) забезпечення збільшення частки відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива в енергетичному балансі України;

3) надання адміністративних послуг у відповідній сфері;

4) внесення на розгляд Міністра енергетики пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначеній сфері.

**Державна інспекція енергетичного нагляду України** (Держенергонагляд) діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 14.02.2018 р. № 77 є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра енергетики та який реалізує державну політику у сфері нагляду (контролю) у галузях електроенергетики та теплопостачання.

*Основними завданнями Держенергонагляду є:*

1) реалізація державної політики у сфері нагляду (контролю) у галузях електроенергетики та теплопостачання;

2) внесення на розгляд Міністра енергетики пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері нагляду (контролю) у галузях електроенергетики та теплопостачання;

3) організація та здійснення державної політики у сфері нагляду (контролю) у галузях електроенергетики та теплопостачання.

**Державна інспекція ядерного регулювання України** (Держатомрегулювання) діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 20.08 2014 р. № 363, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері безпеки використання ядерної енергії.

*Основними завданнями Держатомрегулювання є:*

1) забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері безпеки використання ядерної енергії;

2) здійснення державного регулювання безпеки використання ядерної енергії;

3) здійснення повноважень компетентного органу з фізичного захисту ядерного матеріалу та ядерних установок відповідно до Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок; з питань безпечного перевезення радіоактивних матеріалів відповідно до правил ядерної та радіаційної безпеки при перевезенні радіоактивних матеріалів; з питань аварійного оповіщення та інформування згідно з Конвенцією про оперативне оповіщення про ядерні аварії.

Окрім того, не варто випускати з уваги й специфічних суб'єктів.

Відповідно до Статуту **акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України»**, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 1044, компанія «Нафтогаз України» утворена з метою сприяння структурній перебудові нафтової, газової та нафтопереробної галузей, підвищення рівня енергетичної безпеки держави, забезпечення ефективного функціонування та розвитку нафтогазового комплексу, більш повного задоволення потреб споживачів у сировині та паливно-енергетичних ресурсах і отримання прибутку.

Компанія діє на принципах повної господарської самостійності, самоврядування і самоокупності. Компанія має право в установленому порядку утворювати філії, представництва, інші відокремлені підрозділи, виступати засновником та/або учасником юридичних осіб як на території України, так і за її межами.

Відповідно до постанови кабінету Міністрів України «Про створення Національної атомної енергогенеруючої компанії «Енергоатом» від 17.10.1996 р. № 1268 з метою поліпшення енергопостачання народного господарства і населення, завершення ринкових перетворень в електроенергетиці та підвищення ефективності функціонування атомних електростанцій в умовах впровадження енергоринку та більш чіткого розмежування господарських функцій на базі майна

атомних електростанцій та їх інфраструктур створено **державне підприємство «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом»**.

На компанію «Енергоатом» покладено виконання наступних завдань:

- погодження з відповідними органами тарифу на електроенергію, що виробляється атомними електростанціями, здійснення її продажу на енергоринку;

- закупівля ядерного палива;

- розроблення і впровадження єдиних для компанії техніко-економічних нормативів;

- створення системи поводження з відпрацьованим ядерним паливом та радіоактивними відходами;

- створення системи перепідготовки і підвищення кваліфікації персоналу атомних електростанцій;

- підвищення безпеки атомних електростанцій на основі впровадження сучасних технологій, вдосконалення характеристик систем безпеки;

- забезпечення дотримання норм міжнародних договорів з питань ядерної безпеки та цивільно-правової відповідальності за ядерну шкоду;

- будівництво і реконструкція атомних енергоблоків, зняття їх з експлуатації;

- визначення, створення та підтримання безперервного функціонування системи фізичного захисту ядерних установок, ядерних матеріалів, об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, інших джерел іонізуючого випромінювання.

## **§1.5. Адміністративно-правове регулювання у сфері агропромислового комплексу**

**Агропромисловий комплекс (АПК)** – складова частина економіки, що поєднує в собі виробництво сільськогосподарської продукції, її сільськогосподарську переробку, матеріально-технічне обслуговування села.

Об'єднує галузі, що виготовляють засоби виробництва та обслуговування комплексу, а також галузі зі збереження, переробки та реалізації сільськогосподарської продукції.

В АПК входять три великі сфери галузей.

Перша сфера АПК – тракторне і сільськогосподарське машинобудування; машинобудування для харчової промисловості; агрохімія (виробництво мінеральних добрив і мікробіологічна промисловість); комбікормова промисловість; система матеріально-технічного обслуговування сільського господарства; меліоративне і сільське будівництво.

Друга сфера – рослинництво, тваринництво, рибальство.

Третя сфера АПК – харчова промисловість; холодильне, складське, спеціалізоване транспортне господарство; торговельні й інші підприємства й організації, що займаються доведенням кінцевого продукту до споживача, включаючи оптові ринки, роздрібну торгівлю і суспільне харчування. До кожної сфери варто також віднести відповідні галузі науки і підготовку кадрів.

Державну політику у сфері АПК, правові засади його функціонування, національні та інші програми економічного, науково-технічного, соціального й культурного розвитку села, обсяги бюджетного фінансування, напрями інвестиційної політики визначає Верховна Рада України.

Кабінет Міністрів України визначає потребу держави в сільськогосподарській продукції та сировині, здійснюють політику підтримки вітчизняного виробника сільськогосподарської продукції, захисту внутрішнього ринку тощо.

Провідними центральними суб'єктами публічного адміністрування АПК є **Міністерство економіки України** (Мінекономіки) та **Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України** (Мінекоенерго).

Через міністрів цих міністерств спрямовується та координується діяльність Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державного агентства лісових ресурсів України, Державного агентства рибного господарства України, Державної екологічної інспекції України, Державного агентства України з управління зоною відчуження, Державної служби геології та надр України, Державного агентства водних ресурсів України, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів.

Відповідні функції у сфері адміністрування агропромисловим комплексом виконують на підвідомчій їм території обласні, районні державні адміністрації та органи місцевого самоврядування.

**Мінекономіки** є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує:

- формування та реалізує державну аграрну політику, державну політику у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави, охорони прав на сорти рослин, тваринництва, насінництва та розсадництва;

- формування та реалізацію державної політики у сфері рибного господарства та рибної промисловості, охорони, використання та відтворення водних біоресурсів, регулювання рибальства та безпеки мореплавства суден флоту рибного господарства, лісового та мисливського господарства, ветеринарної медицини, безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, у сфері карантину та захисту рослин, у сфері топографо-геодезичної і картографічної діяльності, земельних відносин, землеустрою, у сфері Державного земельного кадастру, державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі в частині дотримання земельного законодавства, використання та охорони земель усіх категорій і форм власності, родючості ґрунтів;

- формування державної політики у сфері нагляду (контролю) у системі інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу.

*Основними завданнями Мінекономіки у сфері сільського господарства є:*



- забезпечення формування та реалізації державної аграрної політики;
- державної політики у сфері сільського господарства та з питань продовольчої безпеки держави;
- охорони прав на сорти рослин;
- тваринництва, рослинництва;
- розвитку сільських територій;
- садівництва, виноградарства, виноробства, хмелярства;
- харчової і переробної промисловості;
- технічної політики у сфері агропромислового комплексу та машинобудування для агропромислового комплексу;
- сільськогосподарської дорадчої діяльності;
- виробництва та обігу органічної продукції (сировини);
- моніторингу та родючості ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення, насінництва та розсадництва тощо.

**Мінекоенерго** є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування державної політики:

- у сфері розвитку водного господарства та гідротехнічної меліорації земель, управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів;

- у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр;

- у сфері управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, а також здійснення державного управління у сфері поводження з радіоактивними відходами на стадії їх довгострокового зберігання і захоронення (далі - поводження з радіоактивними відходами);

- у сфері ефективного використання паливно-енергетичних ресурсів, енергозбереження, відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива (крім питань забезпечення енергоефективності будівель та інших споруд).

*Основними завданнями Мінекоенерго є:*

- охорони навколишнього природного середовища, екологічної та в межах повноважень, передбачених законом, біологічної і генетичної безпеки;
- геологічного вивчення та раціонального використання надр;
- поводження з відходами, зокрема радіоактивними;
- поводження з пестицидами та агрохімікатами;
- подолання наслідків Чорнобильської катастрофи;
- радіаційного захисту;
- раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів;
- охорони та раціонального використання земель;
- збереження, відтворення та невиснажливого використання біологічного і ландшафтного різноманіття, формування, збереження та використання екологічної мережі;
- організації охорони та використання природно-заповідного фонду;
- охорони атмосферного повітря;
- розвитку водного господарства і меліорації земель;
- державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства про раціональне використання, відтворення і охорону природних ресурсів, відтворення та охорону земель, екологічну та радіаційну безпеку, охорону і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, збереження, відтворення та невиснажливе використання біологічного і ландшафтного різноманіття, охорону атмосферного повітря, формування, збереження та використання екологічної мережі, а також з питань поводження з відходами (крім поводження з радіоактивними відходами), небезпечними хімічними речовинами, пестицидами та агрохімікатами, дотримання вимог біологічної і генетичної безпеки щодо біологічних об'єктів природного середовища під час створення, дослідження та практичного використання генетично модифікованих організмів у відкритій системі та у галузях електроенергетики і теплопостачання;
- здійснення державного геологічного контролю, а також у сфері збереження озонового шару, регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату та адаптації до його змін.

## **§1.6. Адміністративно-правове регулювання у галузі фінансів**

Проведення єдиної державної фінансової, бюджетної, податкової політики, спрямованої на реалізацію визначених завдань економічного та соціального розвитку України забезпечує **Міністерство фінансів України (Мінфін)**, яке спрямовує і координує діяльність у цій сфері інших центральних органів виконавчої влади через Міністра.

Відповідно до Положення про Міністерство фінансів України (Мінфін), затвердженого Кабінетом Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375, Міністерство є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Мінфін є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову, бюджетну та боргову політику, державну політику у сфері міжбюджетних відносин та місцевих бюджетів, державну політику у сфері державного пробірної контролю, бухгалтерського обліку та аудиту, випуску і проведення лотерей, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері контролю за дотриманням бюджетного законодавства, державного фінансового контролю, державного внутрішнього фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, коштів клієнтів відповідно до законодавства, запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, забезпечує формування державної політики у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності та забезпечує формування та реалізацію єдиної державної податкової, митної політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, державної політики у сфері контролю за трансфертним ціноутворенням, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері видобутку,

виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органічного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх обігу та обліку.

Через Мінфін спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України діяльність Державної митної служби України, Державної податкової служби України, Державної аудиторської служби, Агентства з управління державним боргом України, Державної казначейської служби України, Державної фіскальної служби України, Державної служби фінансового моніторингу України.

**Державна митна служба України** діє відповідно до Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. Її завдання:

1) забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі;

2) забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил;

3) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної митної політики на розгляд Міністра фінансів.

**Державна аудиторська служба України** діє відповідно до Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 03.02.2016 р. № 43 і виконує наступні завдання:

- реалізація державної політики у сфері державного фінансового контролю;

- внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері державного фінансового контролю;

- здійснення державного фінансового контролю, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів;

- надання у передбачених законом випадках адміністративних послуг.

**Агентство з управління державним боргом України** діє відповідно до Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 12.02.2020 р. № 127 покликане реалізовувати державну бюджетну політику у сфері управління державним боргом та гарантованим державою боргом.

**Державна податкова служба України** діє відповідно до Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227, реалізує державну податкову політику, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – єдиний внесок).

Основними завданнями ДПС є:

1) реалізація державної податкової політики, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пального, державної політики з адміністрування єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування:

- державної податкової політики;
- здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів;
- державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, пального;
- державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску;

- державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установлений законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), проведення розрахункових операцій, а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону.

**Державна казначейська служба України** діє відповідно до Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 15.04.2015 р. № 215 реалізовує державну політику у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку виконання бюджетів.

**Державна фіскальна служба України** діє відповідно до Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 21.05.2014 р. № 236 реалізовує державну податкову політику та політику у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, здійснення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів, державної політики у сфері контролю за виробництвом та обігом спирту, алкогольних напоїв і тютюнових виробів, державної політики з адміністрування єдиного внеску, а також боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установлений законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів.

**Державна служба фінансового моніторингу України** (Держфінмоніторинг) діє відповідно до Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 29.07.2015 р. № 537.

Основними завданнями Держфінмоніторингу є:

1) реалізація державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним

шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

2) внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

3) збирання, оброблення та проведення аналізу (операційного і стратегічного) інформації про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, інші фінансові операції або інформації, що може бути пов'язана з підозрою в легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванні тероризму чи фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення;

4) забезпечення функціонування та розвитку єдиної інформаційної системи у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

5) проведення національної оцінки ризиків;

6) налагодження співпраці, взаємодії та інформаційного обміну з державними органами, Національним банком, компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

7) забезпечення в установленому порядку представництва України в міжнародних організаціях з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.

## **§1.7. Адміністративно-правове регулювання у сфері інфраструктури**

В Україні регулювання відносин у сфері діяльності транспорту належить до пріоритетних напрямів внутрішньої політики держави. Транспорт є однією з найважливіших галузей суспільного виробництва і покликаний задовольняти потреби населення та суспільного виробництва в перевезеннях.

Розвиток і вдосконалення транспорту здійснюється відповідно до державних цільових програм з урахуванням його пріоритету та на основі досягнень науково-технічного прогресу і забезпечується державою.

Метою публічного адміністрування в сфері транспорту є своєчасне, повне та якісне задоволення потреб населення і суспільного виробництва в перевезеннях та потреб оборони України; захист прав громадян під час їх транспортного обслуговування; безпечне функціонування транспорту; додержання необхідних темпів і пропорцій розвитку національної транспортної системи; захист економічних інтересів України та законних інтересів підприємств і організацій транспорту та споживачів транспортних послуг; створення рівних умов для розвитку господарської діяльності підприємств транспорту; обмеження монополізму та розвиток конкуренції; координація роботи різних видів транспорту; ліцензування окремих видів діяльності в галузі транспорту; охорона навколишнього природного середовища від шкідливого впливу транспорту.

В Україні діє єдина транспортна система. Вона повинна відповідати вимогам суспільного виробництва і національної безпеки, мати розгалужену інфраструктуру, забезпечувати зовнішньоекономічні зв'язки країни.

Єдину транспортну систему України становлять:

- транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен);
- промисловий залізничний транспорт;
- відомчий транспорт;
- трубопровідний транспорт;



- шляхи сполучення загального користування.

**Міністерство інфраструктури України (Мінінфраструктури)**, відповідно до Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 30.06.2015 р. № 460, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Мінінфраструктури є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах автомобільного, залізничного, морського та річкового транспорту, надання послуг поштового зв'язку, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері авіаційного транспорту та використання повітряного простору України, розвитку, будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктури авіаційного, морського та річкового транспорту, дорожнього господарства, навігаційно-гідрографічного забезпечення судноплавства, торговельного мореплавства, з питань безпеки на автомобільному транспорті загального користування, міському електричному, залізничному, морському та річковому транспорті, а також державного нагляду (контролю) за безпекою на автомобільному транспорті загального користування, міському електричному, залізничному, морському та річковому транспорті (крім сфери безпеки мореплавства суден флоту рибної промисловості).

Основними завданнями Мінінфраструктури є:

1) забезпечення формування та реалізація державної політики у сферах автомобільного, залізничного, морського та річкового транспорту, надання послуг поштового зв'язку;

2) забезпечення формування та реалізації державної політики:

- у сфері авіаційного транспорту та використання повітряного простору України;

- розвитку, будівництва, реконструкції та модернізації інфраструктури авіаційного, морського та річкового транспорту;

- у сфері дорожнього господарства;

- у сфері навігаційно-гідрографічного забезпечення судноплавства, торговельного мореплавства;

- з питань безпеки на автомобільному транспорті загального користування, міському електричному, залізничному, морському та річковому транспорті;

- з питань державного нагляду (контролю) за безпекою на автомобільному транспорті загального користування, міському електричному, залізничному, морському та річковому транспорті (крім сфери безпеки мореплавства суден флоту рибної промисловості);

- з питань розвитку транспортної інфраструктури.

Через Міністра інфраструктури України спрямовується і координується діяльність: Державної авіаційної служби, Державної служби морського та річкового транспорту України, Державної служби України з безпеки на транспорті, Державного агентства автомобільних доріг, Державного агентства інфраструктурних проєктів України.

Відповідно до Закону України «Про залізничний транспорт» від 04.07.1996 р., *залізничний транспорт* – виробничо-технологічний комплекс підприємств залізничного транспорту, призначений для забезпечення потреб суспільного виробництва і населення країни в перевезеннях у внутрішньому і міжнародному сполученнях та надання інших транспортних послуг усім споживачам без обмежень за ознаками форми власності та видів діяльності тощо.

Статут залізниць України визначає, що залізничний транспорт загального користування є однією з базових галузей економіки України, що забезпечує її внутрішні та зовнішні транспортно-економічні зв'язки і потреби населення у перевезеннях. Основною організаційною ланкою на залізничному транспорті є залізниця – статутне територіально-галузеве об'єднання, до складу якого входять підприємства, установи та організації залізничного транспорту і яке, при централізованому управлінні, здійснює перевезення пасажирів та вантажів у визначеному регіоні транспортної мережі.

Законодавство про залізничний транспорт загального користування складається із законів України «Про транспорт», «Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування», «Про залізничний транспорт», Статуту залізниць України, який

затверджується Кабінетом Міністрів України, та інших актів законодавства України.

Відносини залізниць із місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування базуються на податковій та договірній основах відповідно до чинного законодавства України. До компетенції цих органів належать: контроль за роботою залізничного приміського пасажирського транспорту та вокзалів, погодження тарифів у приміських сполученнях, погодження питання щодо пунктів зупинок, закриття залізничних станцій для обслуговування пасажирів, автомобільних переїздів через залізничні колії.

На місцеві органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування покладається організація виконання робіт з благоустрою привокзальних площ, спорудження та впорядкування під'їздів до залізничних станцій, забезпечення їх телефонним зв'язком та транспортним сполученням з населеними пунктами за місцем розташування станцій, запобігання правопорушенням на залізницях.

Крім залізничного транспорту загального користування, функціонує *промисловий залізничний транспорт* – транспортно-технологічний комплекс, який забезпечує системне переміщення вантажів у процесі виробництва (між виробництвами, виробничими циклами, окремими операціями або підприємствами в цілому) та взаємодію із залізничним транспортом загального користування.

Публічне адміністрування залізничним транспортом здійснює Укрзалізниця, діяльність якої регулюється Положенням про Державну адміністрацію залізничного транспорту, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 29.02.1996 р. № 262. Укрзалізниця – це орган адміністрування залізничним транспортом загального користування, який підвідомчий Мінінфраструктури. До сфери управління Укрзалізниці входять Донецька, Львівська, Одеська, Південна, Південно-Західна та Придніпровська залізниці, а також інші об'єднання, підприємства, установи і організації залізничного транспорту.

Основними завданнями Укрзалізниці є:

1) організація злагодженої роботи залізниць і підприємств з метою задоволення потреб суспільного виробництва і населення в перевезеннях;

2) забезпечення ефективної експлуатації залізничного рухомого складу, його ремонту та оновлення;

3) розроблення концепцій розвитку залізничного транспорту;

4) вжиття заходів для забезпечення безпеки функціонування залізничного транспорту, його інфраструктури та надійності його роботи.

Укрзалізниця в межах своєї компетенції видає накази, обов'язкові для виконання залізницями та підприємствами, які входять до сфери управління Укрзалізниці, організує та контролює їх виконання.

Укрзалізницю очолює генеральний директор, який призначається Кабінетом Міністрів України.

Наступною ланкою адміністрування залізничним транспортом є управління залізниць, у межах яких функціонують відділи залізниць. Низовою ланкою залізничного транспорту є залізнична станція (пасажирська, вантажна, сортувальна, дільнична, проміжна). Її очолює начальник станції. Залізничні станції є виробничо-технологічним підрозділом залізниці з організації перевезень пасажирів, вантажу, вантажобагажу і пошти та взаємодії і координації виробничого процесу з підприємствами, суміжними службами залізничного транспорту. Крім станцій існують лінійні підприємства: механізована дистанція вантажно-розвантажувальних робіт, дистанція сигналізації та зв'язку, вагонні та локомотивні депо, дистанція шляху та інші.

**Морський і річковий транспорт** є важливою складовою народногосподарського комплексу. Його діяльність регулюється системою норм, що включають як адміністративно-правові, так й норми права іншої галузевої приналежності (цивільно-правові, земельні, трудові, фінансові).

До складу *морського транспорту* входять підприємства морського транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, судна, судноремонтні заводи, морські шляхи сполучення, а також підприємства зв'язку, промислові,

торговельні, будівельні і постачальницькі підприємства, навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, фізичної культури, науково-дослідні, проектно-конструкторські організації та інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу морського транспорту.

До земель морського транспорту належать землі, надані в користування під:

- морські порти з набережними, майданчиками, причалами, вокзалами, будівлями, спорудами, устаткуванням, об'єктами загальнопортового і комплексного обслуговування флоту;

- гідротехнічні споруди і засоби навігаційної обстановки, судноремонтні заводи, майстерні, бази, склади, радіоцентри, службові та культурно-побутові приміщення та інші споруди, що обслуговують морський транспорт.

До земель морського транспорту не належать території, насипані або намиті в акваторії за кошти портів.

Спорудження на підходах до портів (каналів) мостових, кабельних і повітряних переходів, водозабірних та інших об'єктів, а також спорудження радіосистем у зоні радіонавігаційних об'єктів погоджується з адміністрацією портів.

До складу *річкового транспорту* входять підприємства річкового транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, порти і пристані, судна, суднобудівно-судноремонтні заводи, ремонтно-експлуатаційні бази, підприємства шляхового господарства, а також підприємства зв'язку, промислові, торговельні, будівельні та постачальницькі підприємства, навчальні заклади, заклади охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, культури, проектно-конструкторські організації та інші підприємства, установи і організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу річкового транспорту.

До земель річкового транспорту належать землі, надані в користування під:

- порти, спеціалізовані причали, пристані і затони з усіма технічними спорудами та устаткуванням, що обслуговують річковий транспорт;

- пасажирські вокзали, павільйони і причали;

- судноплавні канали, судноплавні, енергетичні та гідротехнічні споруди, службово-технічні будівлі;
- берегоукріплювальні споруди і насадження;
- спеціальні насадження для вирощування деревини, в тому числі ділової;
- вузли зв'язку, радіоцентри і радіостанції;
- будівлі, берегові навігаційні знаки та інші споруди для обслуговування водних шляхів, судноремонтні заводи, ремонтно-експлуатаційні бази, майстерні, судноверфі, відстойно-ремонтні пункти, склади, матеріально-технічні бази, інженерні мережі, службові та культурно-побутові приміщення, інші об'єкти, що забезпечують роботу річкового транспорту.

Основним органом, що здійснює адміністрування морським і річковим транспортом, є **Державна служба морського та річкового транспорту України**, діяльність якої регулюється Положенням, затвердженим Кабінетом Міністрів України від 06.09.2017 р. № 1095.

Господарська діяльність з надання послуг з перевезення пасажирів і вантажів річковим, морським транспортом підлягає ліцензуванню.

**Автомобільний транспорт** – галузь транспорту, яка забезпечує задоволення потреб населення та суспільного виробництва у перевезеннях пасажирів та вантажів автомобільними транспортними засобами.

До складу автомобільного транспорту входять підприємства автомобільного транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, авторемонтні і шиноремонтні підприємства, рухомий склад автомобільного транспорту, транспортно-експедиційні підприємства, а також автовокзали і автостанції, навчальні заклади, ремонтно-будівельні організації та соціально-побутові заклади, інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу автомобільного транспорту.

До земель автомобільного транспорту належать землі, надані в користування під споруди і устаткування енергетичного, гаражного та паливно-роздавального господарства, автовокзали, автостанції, лінійні виробничі споруди, службово-технічні будівлі, станції технічного обслуговування, автозаправні станції,

автотранспортні, транспортно-експедиційні підприємства, авторемонтні заводи, бази, вантажні двори, майданчики контейнерні та для перечеплення, службові та культурно-побутові приміщення й інші об'єкти, що забезпечують роботу автомобільного транспорту.

До земель дорожнього господарства належать землі, надані в користування під проїзну частину, узбіччя, земляне полотно, декоративне озеленення, резерви, кювети, мости, тунелі, транспортні розв'язки, водопропускні споруди, підпірні стінки, смуги відведення і розташовані в їх межах інші дорожні споруди та обладнання.

До складу земель дорожнього господарства входять також землі, що знаходяться за межами смуг відведення, якщо на них розміщені споруди, що забезпечують функціонування автомобільних доріг, а саме:

паралельні об'їзні дороги, паромні переправи, снігозахисні споруди і насадження, протилавинні та протисельові споруди, вловлюючі з'їзди;

майданчики для стоянки транспорту і відпочинку, підприємства та об'єкти служби дорожнього сервісу;

будинки (в тому числі жилі) та споруди дорожньої служби з виробничими базами;

придорожні лісосмуги для захисту доріг і вирощування деревини, в тому числі ділової.

Безпосереднє публічне адміністрування у сфері автомобільного транспорту здійснює **Державне агентство автомобільних доріг** (Укравтодор), яке діє на підставі положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 10.09.2014 р. № 439.

Основними завданнями Укравтодору є:

1) реалізація державної політики у сфері дорожнього господарства та здійснення державного управління автомобільними дорогами загального користування державного значення;

2) здійснення у межах повноважень, передбачених законом, державного управління у сфері безпеки автомобільних доріг;

3) внесення на розгляд Міністра інфраструктури пропозицій щодо забезпечення формування державної політики

(стратегії) у сфері дорожнього господарства та управління автомобільними дорогами загального користування державного значення, програм розвитку дорожнього господарства;

4) здійснення управління об'єктами державної власності.

**Дорожнє господарство** повинно забезпечити ефективність функціонування автомобільного транспорту.

До інфраструктури дорожнього господарства належать: автомобільні дороги, автовокзали, автостанції, зупинки автобусних маршрутів загального користування, майданчики для розвороту і відстою автобусів у початкових і кінцевих пунктах маршрутів, стоянки таксі, вантажні термінали (аеропорти), вантажні автомобільні станції, контейнерні пункти, об'єкти дорожнього сервісу.

До об'єктів дорожнього сервісу, призначених для надання послуг перевізниками, водіями та пасажирями, належать: стоянки, мийки, автозаправні станції, готелі, кемпінги, магазини, пункти громадського харчування, зв'язку та медичної допомоги.

З метою забезпечення належного функціонування, подальшого розвитку та вдосконалення мережі дорожнього господарства відповідні функції публічного адміністрування покладено на **Державне агентство автомобільних доріг України**.

Особливістю публічного адміністрування у сфері **авіаційного транспорту** є забезпечення потреб громадян, держави у перевезеннях. У зв'язку з цим (за призначенням) авіаційний транспорт можна розділити на два види: державний і цивільний. Таке розмежування дозволяє здійснити певне узагальнення щодо особливостей регулюючої діяльності конкретного виду авіаційного транспорту. Спільним для обох видів транспорту є обов'язкові процедури реєстрації та сертифікації, які здійснюються з метою забезпечення безпеки перевезень повітряними суднами, надання послуг аеропортами, а також контроль та нагляд за забезпеченням безпеки польотів повітряних суден. Особливим – додатково передбачена процедура ліцензування для цивільного авіатранспорту. Особливістю регулювання авіаційного транспорту є також і те, що підставою виникнення цивільно-правових відносин є акт організаційно-розпорядчого характеру, тобто той, що містить



норми адміністративного права. Зокрема це стосується видачі ліцензій, здійснення сертифікації та реєстрації, існують й акти, якими регулюються зміни в організації діяльності авіаційного транспорту.

До складу авіаційного транспорту входять підприємства повітряного транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів, вантажів, багажу, пошти, аерофотозйомки, сільськогосподарські роботи, а також аеропорти, аеродроми, аероклуби, транспортні засоби, системи управління повітряним рухом, навчальні заклади, ремонтні заводи цивільної авіації та інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу авіаційного транспорту.

Авіація як галузь – це усі види підприємств, організацій та установ, діяльність яких спрямована на створення умов та використання повітряного простору людиною за допомогою повітряних суден.

У ст. 21 Закону України «Про транспорт» визначено, що авіаційний транспорт входить до складу єдиної транспортної системи як структурна складова транспорту загального користування.

Публічне адміністрування авіаційним транспортом здійснює Державна авіаційна служба України (Державіаслужба), яка діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 08.10.2014 р. № 520.

Основними завданнями Державіаслужби є:

- 1) реалізація державної політики у сфері цивільної авіації та використання повітряного простору України;
- 2) внесення пропозицій Міністрові інфраструктури щодо забезпечення формування державної політики у сфері цивільної авіації та використання повітряного простору України;
- 3) організація використання повітряного простору України;
- 4) здійснення державного контролю та нагляду за безпекою цивільної авіації, нагляду за забезпеченням аеронавігаційного обслуговування.

Публічне адміністрування авіаційного транспорту на місцях здійснюється також адміністраціями авіаційних підприємств у межах власної компетенції.

Важливим є те, що законодавством передбачено право здійснення господарської і комерційної діяльності в галузі авіації. Умовами їх здійснення є передбачені процедури ліцензування, сертифікації, реєстрації.

Правом на здійснення господарської і комерційної діяльності в галузі авіації може володіти будь яка юридична чи фізична особа, яка займається експлуатацією, технічним обслуговуванням, ремонтом, виробництвом, розробкою та іншою діяльністю в галузі авіаційної техніки та одержала ліцензію, якщо це передбачено законодавством України.

Законодавством передбачено, що державне повітряне судно, якщо воно використовується на військовій, митній, прикордонній та поліцейській службах, повинно бути зареєстроване у реєстрі державних повітряних суден, а реєстрація цивільних повітряних суден має бути здійснена у державному реєстрі цивільних повітряних суден.

Цивільні повітряні судна підлягають обов'язковій реєстрації і можуть бути зареєстровані тільки в одній державі. Після реєстрації повітряного судна в державному реєстрі цивільних повітряних суден України власник такого судна повинен отримати відповідне посвідчення про придатність його до виконання польотів як бортовий документ.

Обов'язковій сертифікації на відповідність чинним в Україні кваліфікаційним вимогам за професійною ознакою підлягає авіаційний персонал. Авіаційний персонал – це особовий склад авіаційного підприємства, організації, підрозу, навчального закладу, що складається з авіаційних спеціалістів за професійною ознакою.

Систему **трубопровідного транспорту України** становлять:

- магістральний трубопровідний транспорт;
- промисловий трубопровідний транспорт.

Магістральний трубопровід – технологічний комплекс, що функціонує як єдина система і до якого входить окремий трубопровід з усіма об'єктами і спорудами, зв'язаними з ним єдиним технологічним процесом, або кілька трубопроводів, якими здійснюються транзитні, міждержавні, міжрегіональні поставки продуктів транспортування споживачам, або інші

трубопроводи, спроектовані та збудовані згідно з державними будівельними вимогами щодо магістральних трубопроводів.

Промислові трубопроводи (приєднані мережі) – всі інші немагістральні трубопроводи в межах виробництв, а також нафтобазові, внутрішньопромислові нафто-, газо- і продуктопроводи, міські газорозподільні, водопровідні, теплопровідні, каналізаційні мережі, розподільчі трубопроводи водопостачання, меліоративні системи тощо.

Відносини в галузі трубопровідного транспорту регулюються Законами України «Про транспорт» та «Про трубопровідний транспорт».

Державне управління у сфері трубопровідного транспорту здійснюють центральні та місцеві органи державної виконавчої влади, представницькі органи та органи місцевого самоврядування в межах їх компетенції відповідно до чинного законодавства України.

На особливий період безпосереднє керівництво підприємствами трубопровідного транспорту та контроль за їх діяльністю забезпечуються органами Міністерства оборони України.

Місцеві органи державної виконавчої влади, представницькі органи та органи місцевого самоврядування у межах своїх повноважень:

- погоджують розміщення споруд та інших об'єктів трубопровідного транспорту на землях, наданих у користування підприємствам трубопровідного транспорту згідно із Земельним кодексом України;

- вживають заходів щодо безпеки експлуатації підприємствами, установами та організаціями об'єктів трубопровідного транспорту;

- беруть участь у складанні та узгодженні планів захисту персоналу і населення, спільних заходів щодо виконання робіт в умовах надзвичайного стану;

- забезпечують оповіщення та інформування населення про заходи захисту і правила поведінки в умовах надзвичайного стану, а також під час експлуатації об'єктів трубопровідного транспорту із залученням до цієї роботи спеціалістів підприємств трубопровідного транспорту;

- приймають від підприємств, установ та організацій трубопровідного транспорту матеріали виконавчої зйомки і надають їх іншим підприємствам, установам та організаціям у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про трубопровідний транспорт» діяльність, пов'язана з проектуванням, будівництвом, ремонтом та експлуатацією об'єктів трубопровідного транспорту, здійснюється на підставі ліцензії і підлягає обов'язковій сертифікації. Ліцензії видаються в порядку, встановленому законодавством.

Охорона об'єктів магістрального трубопровідного транспорту здійснюється спеціальними відомчими підрозділами цих підприємств, порядок роботи яких визначається Правилами охорони магістральних трубопроводів, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

Охорона (у тому числі пожежна) найбільш важливих об'єктів трубопровідного транспорту, включаючи лінійну частину, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України, здійснюється також органами Національної поліції на договірних засадах.

Контроль у сфері трубопровідного транспорту спрямовується на забезпечення додержання вимог законодавства про трубопровідний транспорт органами державної виконавчої влади, представницькими органами та органами місцевого самоврядування, а також підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності та видів діяльності і громадянами.

Державний контроль у сфері трубопровідного транспорту здійснюється відповідними міністерствами та відомствами, органами державного нагляду і контролю та іншими спеціально уповноваженими на те державними органами, а також представницькими органами та органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства України.

**Зв'язок** – це складова частина господарської і соціальної інфраструктури країни. Вона функціонує як системний виробничо-господарський комплекс, призначений для задоволення потреб населення, органів державної влади щодо

господарюючих суб'єктів та інших юридичних осіб у послугах електричного та поштового зв'язку.

Зміст публічного адміністрування у сфері комунікації полягає в організації ефективного функціонування всіх засобів зв'язку, роботи підвідомчих систем, у встановленні відповідних правил експлуатації цих систем, у забезпеченні безпеки та охорони об'єктів зв'язку та в регулюванні правил поведінки користувачів послуг зв'язку.

Вказані відносини регулюються положеннями Законів України «Про телекомунікації», «Про поштовий зв'язок» та «Про радіочастотний ресурс України» тощо.

Безпосереднє публічне адміністрування у даній сфері відносин здійснює Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики в інформаційній та видавничій сферах виступає Державний комітет телебачення і радіомовлення (Держкомтелерадіо) як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом. Основними завданнями Держкомтелерадіо є участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері телебачення і радіомовлення.

Повноваження щодо ліцензування, надання дозволів, здійснення регулювання та державного нагляду у сфері телекомунікацій, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом та надання послуг поштового зв'язку покладено на Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації.

## **§1.8. Адміністративно-правове регулювання у сфері житлово-комунального господарства**

Публічне адміністрування будівництва і житлово-комунального господарства охоплює дві важливі складові частини економіки України: будівництво й житлову сферу.

Будівництво є галуззю матеріального виробництва, яке забезпечує створення та реконструкцію об'єктів виробничого, комунально-побутового, соціально-культурного й житлового призначення.

Публічне адміністрування будівництва охоплює проведення єдиної технічної політики в галузі, планування та розробку організаційно-правових засад проектування та будівництва, їх матеріально-технічне та фінансове забезпечення, нормування, роботу з кадрами, організацію техніки безпеки й охорону праці, проведення заходів щодо підвищення якості архітектурних і будівельних робіт, здійснення контролю за додержанням будівельних правил, норм і стандартів тощо.

Житлова сфера включає публічне адміністрування житлового фонду і об'єктів комунального господарства, їх утримання, будівництво й ремонт.

Житловий фонд – це сукупність жилих будинків, а також жилих приміщень незалежно від форм власності. Він складається з державного житлового фонду, громадського житлового фонду, фонду житлово-будівельних кооперативів і приватного житлового фонду.

Публічне адміністрування будівництва і житлово-комунального господарства здійснюється із урахуванням загальнодержавних інтересів, інтересів регіонів та місцевого самоврядування, що пов'язано з розмежуванням державної власності та закріпленням за органами місцевого самоврядування об'єктів будівельного комплексу й житлово-комунального господарства.

Загальне керівництво будівельним комплексом та житлово-комунальним господарством здійснює Кабінет Міністрів України. Він організовує розробку та здійснення комплексних та цільових програм, створює економічні, правові та організаційні механізми реалізації державної політики.

Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері будівництва, архітектури та містобудування є **Міністерство розвитку громад та територій України (Мінрегіон), яке діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 30.04.2014 р. № 197.**

Мінрегіон є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, державну політику у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державну житлову політику і політику у сфері благоустрою населених пунктів, державну політику у сфері житлово-комунального господарства, державну політику у сфері поводження з побутовими відходами, державну політику у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, державну політику у сфері технічного регулювання у будівництві, а також забезпечує формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду, у сфері контролю житлово-комунального господарства та у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель. Мінрегіон є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну регіональну політику, державну політику у сфері розвитку місцевого самоврядування, територіальної організації влади та адміністративно-територіального устрою, державну житлову політику і політику у сфері благоустрою населених пунктів, державну політику у сфері житлово-комунального господарства, державну політику у сфері поводження з побутовими відходами, державну політику у сфері будівництва, містобудування, просторового планування територій та архітектури, державну політику у сфері технічного регулювання у будівництві, а також забезпечує формування державної політики у сфері архітектурно-будівельного контролю та нагляду, у сфері контролю житлово-комунального господарства та у сфері забезпечення енергетичної ефективності будівель.

На місцевому рівні адміністрування у сферах будівництва та житлово-комунального господарства здійснюється місцевими

державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

Широким є спектр адміністративно-правових засобів впливу у відповідній сфері. Спеціалізованим суб'єктом публічного адміністрування є **Державна інспекція містобудування України**, яка діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 13.03.2020 р. № 219 і реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду (крім надання (отримання, реєстрації), відмов у видачі чи анулювання (скасування) документів, що дають право на виконання підготовчих та будівельних робіт, прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів).



## **§1.9. Адміністративно-правове регулювання у сфері митної справи**

Особливе значення у розвитку зовнішньоекономічних зв'язків має митна справа, тобто діяльність митних органів. Митна справа є складовою зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України. Саме від належного правового регулювання митної справи, оптимального кадрового забезпечення митниць, регулювання всього комплексу зовнішньоекономічних і митно-тарифних стандартів залежить подальший розвиток міждержавних економічних відносин, а також рівень відкритості країни для міжнародного співробітництва. У митній справі Україна додержується визнаних у міжнародних відносинах систем класифікації та кодування товарів, єдиної форми декларування експорту та імпорту товарів, митної інформації, інших міжнародних норм і стандартів.

**Державна митна служба України** діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227.

Державна митна служба України (Держмитслужба) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів.

Держмитслужба реалізує державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи.

Основними завданнями Держмитслужби є:

1) забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі;

2) забезпечення реалізації державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування законодавства з питань державної митної справи, запобігання та протидії контрабанді, боротьби з порушеннями митних правил.

## ПРАКТИКУМ

### **I. Дати визначення або назвати**

1. Система суб'єктів адміністрування у галузі економіки.
2. Міністерства, наділені повноваженнями адміністрування у галузі економіки.
3. Місцеві органи виконавчої влади в адміністративно-правовому регулюванні економікою України.
4. Особливості адміністративно-правового регулювання у галузі промисловості в Україні.
5. Особливості адміністративно-правового регулювання у галузі інфраструктури в Україні.
6. Особливості адміністративно-правового регулювання в аграрно-промисловому виробництві в Україні.
7. Державний контроль у сфері шляхового господарства в Україні: поняття, суб'єкти здійснення, форми.
8. Роль і місце органів місцевого самоврядування в адміністративно-правовому регулюванні у сфері промисловості.
9. Адміністративно-правові засоби впливу у галузі підприємництва в Україні.
10. Специфіка повноважень Міністерства з питань стратегічних галузей промисловості України.

### **II. Тести**

**1. Центральним органом виконавчої влади, який не має повноважень у галузі економіки, є:**

- а) Міністерство економіки України;
- б) Міністерство інфраструктури України;
- в) Міністерство розвитку громад та територій України;
- г) Міністерство освіти і науки України.

**2. Що не входить до єдиної транспортної системи України?**

- а) транспорт загального користування;
- б) міський транспорт;
- в) обласний транспорт;
- г) трубопровідний транспорт;

д) шляхи сполучення загального користування.

**3. Державним підприємством (Компанією), яке визначає та погоджує з відповідними органами тарифи на електроенергію в Україні, є:**

- а) Енергоатом;
- б) нафтогаз України;
- в) Укртелеком;
- г) Укрпошта.

**4. Центральним органом виконавчої влади в галузі агропромислового комплексу є:**

- а) Міністерство інфраструктури України;
- б) Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України;
- в) Міністерство юстиції України;
- г) Міністерство фінансів України.

**5. Через Міністра інфраструктури України спрямовується і координується діяльність:**

- а) Державної авіаційної служби;
- б) Державної служби морського та річкового транспорту України;
- в) Державної служби України з безпеки на транспорті;
- г) Державної інспекції ядерного регулювання України.

**6. Через Міністерство фінансів України спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України діяльність:**

- а) Державної податкової служби України;
- б) Державної інспекції енергетичного нагляду України;
- в) Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України;
- г) Державного космічного агентства України.

**7. Спеціалізованим суб'єктом публічного адміністрування у сфері будівництва та житлово-комунального господарства є:**

- а) Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України;
- б) Державна інспекція містобудування України;
- в) Державна авіаційна служба;
- г) Державне агентство автомобільних доріг.

**8. Основними завданнями Держмитслужби є:**

- а) забезпечення реалізації державної митної політики, зокрема забезпечення митної безпеки та захисту митних інтересів України і створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, збереження належного балансу між митним контролем і спрощенням законної торгівлі;
- б) реалізація державної політики у сфері цивільної авіації та використання повітряного простору України реалізація державної політики у сфері цивільної авіації та використання повітряного простору України;
- в) здійснення у межах повноважень, передбачених законом, державного управління у сфері безпеки автомобільних доріг;
- г) організація злагодженої роботи залізниць і підприємств з метою задоволення потреб суспільного виробництва і населення в перевезеннях організація злагодженої роботи залізниць і підприємств з метою задоволення потреб суспільного виробництва і населення в перевезеннях.

**9. Безпосереднє адміністрування державними підприємствами та організаціями здійснює:**

- а) Прем'єр міністр України;
- б) Міністр економіки України;
- в) Голова обласної адміністрації;
- г) генеральний директор (директор).

**10. Що входить до єдиної транспортної системи України?**

- а) транспорт загального користування;
- б) міський транспорт;
- в) обласний транспорт;
- г) трубопровідний транспорт;

д) шляхи сполучення загального користування.

**11. Державну політику у сфері АПК, правові засади його функціонування, національні та інші програми економічного, науково-технічного, соціального й культурного розвитку села, обсяги бюджетного фінансування, напрями інвестиційної політики визначає:**

- а) Президент України;
- б) Прем'єр міністр України;
- в) Верховна Рада України.

**12. Основними засобами регулюючого адміністративно-правового впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання є:**

- а) державне замовлення;
- б) ліцензування;
- в) заборона діяльності;
- г) встановлення нормативів.

**13. Через Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України діяльність:**

- а) Державної податкової служби України;
- б) Державної інспекції енергетичного нагляду України;
- в) Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України;
- г) Державного космічного агентства України.

**14. Сукупність жилих будинків, а також жилих приміщень незалежно від форм власності. Він складається з державного житлового фонду, громадського житлового фонду, фонду житлово-будівельних кооперативів і приватного житлового фонду – це:**

- а) житлова сфера;
- б) житловий фонд;
- в) житлове будівництво.

**15. До транспорту загального користування відноситься:**

- а) трубопровідний транспорт;
- б) залізничний;
- в) міський електротранспорт, у тому числі метрополітен;
- г) відомчий транспорт.

## РОЗДІЛ II. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СОЦІАЛЬНО КУЛЬТУРНІЙ СФЕРІ

### **§ 2.1. Загальні засади адміністративно-правового регулювання у соціально-культурній сфері**

Публічне адміністрування у соціально-культурній сфері тісно пов'язано з адмініструванням галузей економіки, адміністративно-політичної та інших галузей. Жодна з цих галузей не може розвиватися окремо одна від одної, хоча специфіка кожної з галузей є очевидною. Специфічність соціально-культурної сфери полягає в тому, що в ній концентруються конкретні питання забезпечення та захисту гарантованих Конституцією прав і свобод громадян у культурній, соціальній та пов'язаних з ними сферах. Це сфера громадського (нематеріального за своїм характером) життя людей пов'язана з їх освітою, вихованням, інтелектуально-культурним розвитком, охороною їх здоров'я, соціальним захистом та задоволенням інших соціально-культурних потреб людини.

Соціальні права забезпечують людині гідний рівень життя й соціальну захищеність, а культурні права сприяють духовному розвитку людини, забезпечують її участь в економічному, соціальному і культурному прогресі суспільства. В Україні до цих прав належать право на освіту (ст. 53 Конституції) та свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості (ст. 54 Конституції), крім того держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування, дбає про розвиток фізичної культури і спорту (ст. 49 Конституції), громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (ст. 46 Конституції), кожен, хто працює, має право на відпочинок (ст. 45 Конституції), сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою (ст. 51 Конституції).

Соціально-культурна діяльність української держави – складна й багатогранна сфера суспільного життя, яка включає в себе функціональне об'єднання установ та організацій, що здійснюють громадсько-політичну і культурно-виховну роботу. Тому до основних функцій публічного адміністрування соціально-культурною сферою можна віднести: створення сприятливих умов для відтворення населення країни; збереження здоров'я та працездатності населення; організацію професійної підготовки кадрів для народного господарства; зміцнення сім'ї та турботу про підростаюче покоління; збереження та примноження культурного надбання; організацію відпочинку, дозвілля населення; створення сприятливих умов для зайняття наукою, туризмом, спортом.

Для вирішення зазначених завдань держава створює відповідні державні органи, які виконують владні функції на засадах централізованого управління та єдиноначальності.

Адміністрування у сфері соціально-культурної діяльності здійснюється шляхом прийняття нормативно-правових актів та проведення відповідних організаційних заходів, спрямованих на їх виконання. Законодавство в цій сфері забезпечує естетичне і моральне, культурне та духовне виховання особи, охорону здоров'я, навчання, соціальний захист.

На сьогодні до *системи центральних органів виконавчої влади в соціально-культурній сфері входять*: Міністерство молоді та спорту України; Міністерство культури та інформаційної політики України; Міністерство освіти і науки України; Міністерство охорони здоров'я України; Міністерство соціальної політики України; Міністерство у справах ветеранів України.

*На місцевому (регіональному) рівні* публічне адміністрування соціально-культурної сфери здійснюють обласні державні адміністрації, до структури яких переважно входять територіальні підрозділи вищезазначених центральних органів виконавчої влади. Тобто, крім підрозділів апарату обласних державних адміністрацій, до їх структури входять управління, відділи та інші структурні підрозділи за зазначеними напрямками діяльності відповідних центральних органів виконавчої влади, такі як: головні управління (управління) соціальної політики,



управління охорони здоров'я, управління культури та інформаційної політики, управління освіти і науки тощо.

Зміст і характер методів діяльності державних органів у сфері соціально-культурного будівництва мають свої особливості. Місцеві органи влади переважно застосовують методи переконання, загальноорганізаційного, рекомендаційного та стимулюючого характеру, творчого спонукання, матеріального та морального заохочення тощо.

Основу державної політики у сфері соціально-культурного будівництва формує *Верховна Рада України* шляхом закріплення конституційних і законодавчих засад, визначення мети, головних завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, встановлення нормативів та обсягів бюджетного фінансування, створення системи відповідних кредитно-фінансових, податкових та інших регуляторів, затвердження переліку комплексних і цільових загальнодержавних програм у соціально-культурній сфері.

*Президент України* є гарантом соціально-культурних прав громадян, через систему органів виконавчої влади забезпечує виконання законодавства та політики у соціально-культурній сфері, здійснює інші повноваження, передбачені Конституцією.

*Кабінет Міністрів України* через підвідомчі йому органи виконавчої влади: забезпечує реалізацію політики держави у відповідних галузях цієї сфери; створює умови для функціонування достатньої мережі державних соціально-культурних закладів та установ з урахуванням регіональних особливостей; сприяє відповідній підготовці кадрів для галузей цієї сфери; організовує розробку та реалізацію національних (загальнодержавних) та регіональних програм соціально-культурного розвитку; забезпечує підготовку кадрів тощо.

Діяльність органів виконавчої влади України у соціально-культурній сфері спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Безпосереднє публічне адміністрування в зазначеній сфері здійснюють уповноважені центральні органи виконавчої влади (міністерства, інспекції, служби, агенції) та їх територіальні структурні підрозділи.

Міністерства є спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади у визначеній сфері, діяльність яких

спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. *Міністерство* є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у визначеній сфері.

Міністерства у процесі виконання покладених на них завдань взаємодіють з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, відповідними органами інших держав, об'єднаннями громадян, релігійними об'єднаннями, благодійними організаціями та окремими громадянами.

Міністерства очолюють міністри, які призначаються Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України.

## **§2.2. Адміністративно-правове регулювання у сфері освіти і науки**

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

### ***Невід'ємними складниками системи освіти є:***

- дошкільна освіта;
- повна загальна середня освіта;
- позашкільна освіта;
- спеціалізована освіта;
- професійна (професійно-технічна) освіта;
- фахова передвища освіта;
- вища освіта;
- освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта.

### ***Рівнями освіти є:***

- дошкільна освіта;
- початкова освіта;
- базова середня освіта;
- профільна середня освіта;
- перший (початковий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти;
- другий (базовий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти;
- третій (вищий) рівень професійної (професійно-технічної) освіти;
- фахова передвища освіта;

- початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;
- перший (бакалаврський) рівень вищої освіти;
- другий (магістерський) рівень вищої освіти;
- третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень вищої освіти;
- науковий рівень вищої освіти.

***Основними формами здобуття освіти є:***

- інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева);
- індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві);
- дуальна.

Основними принципами освіти в Україні є: доступність для кожного громадянина усіх форм та типів освітніх послуг, що надаються державою; рівність умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку; гуманізм, демократизм, пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей; органічний зв'язок із світовою та національною історією, культурою, традиціями; незалежність освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій; науковий, світський характер освіти; інтеграція з наукою і виробництвом; взаємозв'язок з освітою інших країн; гнучкість і прогностичність системи освіти; єдність і наступність системи освіти; безперервність і різноманітність освіти; поєднання державного управління і громадського самоврядування в освіті.

В адмініструванні освіти держава повинна забезпечувати: виховання особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, сучасної європейської цивілізації; збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, виховання шанобливого ставлення до національних святинь української мови, а також до історії та культури всіх корінних народів і національних меншин, які проживають в Україні; виховання людини з демократичним світоглядом, яка дотримується громадянських прав і свобод, з повагою ставиться до традицій, культури, віросповідання; формування у дітей та молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти; підготовку кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку; створення умов

для розвитку обдарованих дітей та молоді; підтримку дітей та молоді з особливостями психічного і фізичного розвитку; стимулювання у молоді прагнення до здорового способу життя; розвиток дитячого та юнацького спорту, туризму; етичне, естетичне виховання.

Адміністрування освіти має забезпечити: додержання законодавства в галузі освіти; створення рівних умов для громадян у здобутті освіти; дотримання державних вимог щодо змісту, рівня й обсягу освіти; стимулювання творчого пошуку педагогів і науковців; автономність у діяльності навчально-виховних закладів та наукових установ.

Уряд України затвердив стандарт середньої освіти, який почне діяти з 2022 р. Документ визначає 11 ключових компетентностей, які повинні набути школярі. Серед них: вільне володіння державною мовою; повнота спілкування іноземними мовами; математична і технологічна компетентності; інноваційність та відкритість до нових ідей; підприємливість і фінансова грамотність; спроможність навчатися протягом життя.

До державних органів адміністрування освіти та науки в Україні належать: а) Міністерство освіти і науки України; б) міністерства і центральні органи виконавчої влади України, яким підпорядковані навчальні заклади; в) місцеві органи державної влади та органи місцевого самоврядування і підпорядковані їм органи управління освітою.

**Міністерство освіти і науки України (МОН)** діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 630 і є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

МОН є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної діяльності, інноваційної діяльності в зазначених сферах, трансферу (передачі) технологій, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері

освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності.

МОН очолює Міністр, який призначається на посаду за поданням Прем'єр-міністра України і звільняється з посади Верховною Радою України.

Міністр має першого заступника, заступників, які призначаються на посаду та звільняються з посади Кабінетом Міністрів України за поданням Прем'єр-міністра України відповідно до пропозицій Міністра.

Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції МОН, обговорення найважливіших напрямів його діяльності у МОН може утворюватися колегія.

Основними завданнями МОН є:

1) забезпечення формування та реалізація державної політики у сферах освіти і науки, наукової, науково-технічної діяльності та інноваційної діяльності в зазначених сферах, трансферу (передачі) технологій;

2) забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти або провадять іншу діяльність, пов'язану з наданням таких послуг, незалежно від їх підпорядкування і форми власності.

Повноваженням публічного адміністрування в галузі освіти також наділена **Державна служба якості освіти**, яка діє на підставі Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 14.03.2018 р. № 168. Основними завданнями Служби є реалізація державної політики у сфері освіти, зокрема з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства, у межах повноважень, передбачених законом.

Правовою основою публічного адміністрування у сфері освіти і науки є Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про дошкільну освіту» та «Про ліцензування видів господарської діяльності».

Розвиток науки і техніки є визначальним фактором прогресу суспільства, підвищення добробуту його членів, їх духовного та інтелектуального зростання. Цим зумовлена необхідність державної підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання і невід'ємної складової національної культури і освіти.

Значні повноваження з адміністрування у науковій сфері здійснює Кабінет Міністрів України через Міністерство освіти і науки України. До завдань Міністерства в зазначеній сфері належать: 1) науково-технічне прогнозування; 2) розроблення чи методичне керівництво підготовкою регіональних, галузевих, міжгалузевих науково-технічних програм і їх реєстрація; 3) створення умов для розвитку фундаментальних наукових досліджень; 4) забезпечення формування державної політики, міжнародних зв'язків у сфері науки; 5) соціальний захист науковців і захист інтелектуальної власності.

Значні повноваження з науково-технічного розвитку в Україні здійснює **Національна академія наук України (НАН)**, до завдань якої входять: 1) отримання нових та поглиблення наявних фундаментальних знань у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук, підготовка пропозицій щодо їх використання; 2) всебічне сприяння прогресу науки в Україні, забезпечення наступності в розвитку наукових досліджень, діяльності наукових шкіл з метою постійного підвищення інтелектуального потенціалу народу, ефективного розв'язання економічних, соціальних, екологічних, гуманітарних та інших проблем, а також з урахуванням довгострокових стратегічних завдань суспільства і держави; 3) організація та виконання фундаментальних та прикладних наукових досліджень з пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, розроблення та забезпечення виконання відповідних державних програм, державного замовлення, об'єднання з цією метою зусиль вчених та фахівців; 4) участь у формуванні державної політики в усіх сферах суспільного життя, здійснення її наукового забезпечення, розроблення прогнозів розвитку України; 5) наукове забезпечення модернізації та інноваційного розвитку економіки України шляхом розроблення та сприяння впровадженню у виробництво сучасних високих технологій, налагодження на засадах взаємної

заінтересованості ефективних науково-технічних, організаційних, фінансових та інших механізмів посилення зв'язків науки з виробництвом, а також участі у створенні інноваційних наукових, виробничих і навчальних комплексів, розроблення та виконання на замовлення суб'єктів господарювання й інших суб'єктів цільових наукових та науково-технічних програм і проєктів; 6) інтеграція наукового потенціалу НАН України та вищих навчальних закладів, шляхом залучення вчених НАН України до підготовки фахівців з вищою освітою, поєднання навчального процесу з підготовки фахівців у різних галузях знань з фундаментальними та прикладними науковими дослідженнями, залучення вчених вищих навчальних закладів до виконання НАН України фундаментальних, прикладних наукових і науково-технічних досліджень, сприяння підготовці та підвищенню кваліфікації викладацького складу вищих навчальних закладів, а також інших кадрів з вищою освітою, проведення їх стажування в НАН України; 7) виявлення та утвердження в науковому середовищі талановитих дослідників, надання допомоги для їх творчого зростання, підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації; 8) забезпечення постійної участі наукових установ НАН України у міжнародному науковому та науково-технічному співробітництві шляхом всебічного вивчення та впровадження в Україні корисного зарубіжного досвіду, розвиток співпраці на основі угод НАН України та її наукових установ з міжнародними й зарубіжними академіями наук, науковими товариствами і установами, делегування її представників до міжнародних наукових рад, комісій й інших міжнародних консультативних органів, створення спільних лабораторій, надання додаткової підтримки виданню наукових праць вітчизняних вчених в Україні та за кордоном іноземними мовами, забезпечення належного захисту і реалізації прав вітчизняних вчених на створені ними об'єкти інтелектуальної власності; 9) популяризація науки та наукових досягнень вітчизняних учених в країні та за її межами з метою підвищення престижу наукової діяльності в суспільстві, формування наукового світогляду, протидія поширенню псевдонауки, зміцнення інтелектуального потенціалу суспільства, розвиток просвітництва, піднесення міжнародного авторитету України.



### §2.3. Адміністративно-правове регулювання у сфері спорту

Фізична культура і спорт відіграють важливу роль у формуванні, зміцненні, збереженні здоров'я громадян, підвищенні працездатності та збільшенні тривалості активного життя, утвердженні міжнародного спортивного авторитету держави.

Відповідно до Закону України «Про фізичну культуру і спорт» **фізична культура** – це діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. Фізична культура має такі напрями: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація.

**Спорт** – це діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Спорт має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, службово-прикладний та військово-прикладний спорт, спорт осіб з інвалідністю тощо.

**Систему суб'єктів публічного адміністрування в галузі спорту** умовно можна розподілити на групи за такими критеріями: 1) за територіальною поширеністю повноважень: загальнодержавні (Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України, Міністерство молоді та спорту України) та місцеві (управління обласних державних адміністрацій, їх районні відділи тощо); 2) за обсягом та змістом повноважень: суб'єкти галузевої компетенції (Міністерство молоді та спорту України) та вузькоспеціалізовані (Міністерство фінансів України тощо); 3) за наявністю або відсутністю владних повноважень: державні органи та організації та громадські організації.

**Верховна Рада України** визначає державну молодіжну політику і здійснює законодавче регулювання відносин у сфері фізичної культури та спорту.

**Президент України** визначає загальні напрями розвитку даної сфери.

**Кабінет Міністрів України** як суб'єкт державного регулювання в галузі спорту визначає напрями розвитку фізичної культури та спорту, спрямовує діяльність підпорядкованих йому органів виконавчої влади; розробляє на строк своїх повноважень програму діяльності, яка спрямована на відродження відповідної галузі, укладає міжурядові угоди і координує міжнародне співробітництво з питань розвитку фізичної культури і спорту в Україні.

Як суб'єкт адміністративно-правового регулювання у галузі фізичної культури і спорту Кабінет Міністрів України виконує наступні функції: надає інформацію Верховній Раді України щодо діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з розвитку фізичної культури і спорту; визначає перелік закладів фізичної культури і спорту, яким надається статус бази олімпійської та паралімпійської підготовки, затверджує Меморандуми взаєморозуміння зі співробітництва у сфері фізичної культури і спорту; призначає стипендії Кабінету Міністрів України видатним спортсменам, тренерам та діячам фізичної культури і спорту; затверджує порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку фізичної культури і спорту серед працівників правоохоронних органів і військовослужбовців на певний бюджетний рік тощо.

**Міністерство молоді та спорту України** (Мінмолодьспорт) відповідно до Положення, затвердженого Кабінетом Міністрів України від 02.07.2014 р. № 220, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Основними завданнями Мінмолодьспорту є забезпечення формування та реалізація державної політики у молодіжній сфері, сферах фізичної культури і спорту, національно-патріотичного виховання, участь у формуванні та реалізація в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері волонтерської діяльності.

Характеризуючи суб'єктів адміністративно-правового регулювання у галузі фізичної культури та спорту, слід звернути

увагу на **місцеві органи виконавчої влади**. На місцевому рівні публічне адміністрування в Автономній Республіці Крим, областях, містах та районах України здійснюють територіальні органи центральних органів виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, які співпрацюють з органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями.

*Основними завданнями місцевих органів є:* забезпечення реалізації державної політики в галузі фізичної культури та спорту; здійснення контролю за ефективністю використання спортивних споруд та приміщень підліткових клубів незалежно від форм власності; видання в межах своєї компетенції актів, що регулюють діяльність у сфері фізичної культури і спорту та реалізації молодіжної політики; сприяння веденню широкої пропаганди фізичної культури і спорту як фактору зміцнення здоров'я, фізичного і духовного загартування людини; забезпечення підготовки та участі міських спортсменів у спортивних змаганнях різних рівнів; розробка проектів міських програм з питань, що належать до їх компетенції; формування та затвердження календарних планів фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів відповідно до календарних планів спортивних заходів міста, області, держави; залучення в установленому порядку фізкультурно-спортивних, інших громадських та благодійних організацій до виконання соціальних програм і проектів, спрямованих на розвиток фізичної культури і спорту; сприяння роботі спортивних клубів, федерацій, інших громадських та неприбуткових організацій, що діють у сфері культури і спорту; сприяння розвитку олімпійського, паралімпійського та дефлімпійського руху тощо.

Характеризуючи систему органів виконавчої влади України, не можна оминати значення місцевого самоврядування в галузі спорту. Хоча місцеве самоврядування не належить до системи державних органів, будучи самостійним видом публічної влади, воно у певних визначених законодавством межах здійснює функції органів виконавчої влади.

Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» визначає систему й повноваження органів місцевого самоврядування в галузі фізичної культури і спорту. До відання виконавчих органів

сільських, селищних, міських рад належать (самоврядні) повноваження: управління закладами фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення; створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів; сприяння діяльності дошкільних та позашкільних навчально-виховних закладів, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій; організація медичного обслуговування та харчування у закладах спорту, які належать територіальним громадам або передані їм; сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері фізкультури і спорту, роботи з молоддю; створення умов для занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку тощо.

Органи місцевого самоврядування сприяють розвитку самодіяльного масового спорту (основу його становлять різноманітні фізкультурно-спортивні секції), заохочують і стимулюють діяльність підприємств, установ, організацій і громадян у цій сфері. Місцеві ради запроваджують систему пільг і заохочень для підприємств, які спрямовують частину свого прибутку на розвиток фізичної культури і спорту, будівництво об'єктів фізкультури та спорту, організацію відпочинку.

Самоврядування у сфері фізичної культури і спорту здійснюється *спортивними федераціями, національними спортивними федераціями, Національним олімпійським комітетом України, фізкультурно-спортивними товариствами.*

**Спортивні федерації** (асоціації, спілки, об'єднання тощо) (далі – спортивні федерації) – громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, основними завданнями яких є:

- забезпечення інтересів членів відповідних спортивних федерацій у сфері спорту, в тому числі сприяння захисту їх соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних та інших інтересів;

- сприяння розвитку відповідного виду (видів) спорту шляхом участі у розробленні та виконанні відповідних програм;
- залучення різних груп населення до фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності;
- сприяння підготовці спортсменів національних збірних команд та забезпечення їх участі в офіційних міжнародних спортивних змаганнях;
- організація та проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів;
- участь у здійсненні кадрового забезпечення розвитку відповідного виду (видів) спорту;
- сприяння розвитку міжнародного співробітництва у сфері фізичної культури і спорту.

**Фізкультурно-спортивні товариства** – громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості, основними завданнями яких є:

- сприяння реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту;
- організація фізкультурно-оздоровчої діяльності, зокрема за місцем роботи громадян;
- забезпечення розвитку визначених напрямів спорту.

В Україні зараз функціонують добровільні спортивні товариства: «Україна», «Гарт», «Колос», ЦСКА, «Динамо», які в своїй діяльності керуються законами України «Про фізичну культуру і спорт», «Про громадські об'єднання», іншими нормативно-правовими актами та власними статутами (положеннями).

**Олімпійський рух** – громадський рух, що базується на добровільному об'єднанні громадян та організацій з метою пропаганди ідей олімпізму, здорового способу життя, розвитку фізичної культури та спорту.

Олімпійський рух, що перебуває під верховною владою МОК, включає організації, спортсменів і осіб, які згодні керуватися Олімпійською Хартією. Метою Олімпійського руху є сприяти побудові мирного й кращого світу за допомогою виховання молоді засобами спорту відповідно до ідей олімпізму і його цінностями.

Трьома головними складовими Олімпійського руху є:

- Міжнародний олімпійський комітет (МОК),
- Міжнародні спортивні федерації (МСФ),
- Національні Олімпійські комітети (НОК).

Суб'єктами олімпійського руху України є: національні спортивні федерації (з олімпійських видів спорту або неолімпійських видів спорту та такі, що визнані Національним олімпійським комітетом України); державні установи та громадські організації фізкультурно-спортивного спрямування, що сприяють розвитку олімпізму в Україні; відповідні органи з фізичної культури і спорту у складі Ради міністрів АРК, місцевих органів виконавчої влади, місцевого самоврядування; фізкультурно-спортивні товариства; осередки Національного Олімпійського комітету України; атлети та інші акредитовані особи на Олімпійських іграх; представники Олімпійської академії України; окремі громадяни, що сприяють розвитку спорту та олімпізму та інші.

**Національний олімпійський комітет України** – це громадська організація, що опікується участю українських спортсменів в Олімпійських іграх. Він працює відповідно до положень Олімпійської хартії, Конституції України, законодавства України та власних статутів.

Основними завданнями НОК України є: сприяти підготовці та участі спортсменів в Олімпійських іграх; розвивати міжнародну співпрацю; поширювати популярний спортивний та здоровий спосіб життя; збагачувати людей фізично та духовно.

## §2.4. Адміністративно-правове регулювання у сфері культури

На багатоманітність культурної галузі України вказує Закон України «Про культуру» від 14.12.2010 р., який передбачає, що законодавство України про культуру складається з Конституції України, цього Закону та інших законів, що регламентують діяльність у сфері культури, міжнародних договорів з питань культури, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інших нормативно-правових актів.

**Культура**, відповідно до закону, – сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації), нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти.

Законодавство України про культуру регулює:

1) діяльність у сфері:

- художньої літератури, кінематографії, театрального, музичного, хореографічного, пластичного, образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури, фотомистецтва, дизайну; нематеріальної культурної спадщини, в тому числі народної культури (фольклор, традиції, звичаї і обряди, діалекти і говірки, народні художні промисли та ремесла, історична топоніміка тощо); охорони національного культурного надбання, в тому числі культурної спадщини; музейної справи, колекціонування; архівної справи; бібліотечної справи; книговидання, створення видавничої продукції, її розповсюдження і використання; створення і розповсюдження фонограмної та аудіовізуальної продукції; художньо-естетичної освіти, спеціальної культурно-мистецької освіти, позашкільної освіти сфери культури, педагогічної діяльності у закладах освіти сфери культури; наукових досліджень у сфері культури; міжнародних культурних зв'язків, а також переміщення культурних цінностей через державний кордон; виробництва матеріалів та обладнання, необхідних для збереження, створення і використання культурних цінностей та культурної спадщини;

2) іншу діяльність, основною метою якої є створення, збереження, розповсюдження і використання культурних цінностей, культурної спадщини та культурних благ.

Аналіз законодавчої бази у сфері культури дозволяє виділити 3 групи нормативних актів, що тим чи іншим чином регулюють суспільні відносини у сфері культурного життя.

**До першої групи** слід віднести нормативно-правові акти, що регулюють загальні питання функціонування культурної сфери в Україні. До цієї групи належить Закон України «Про культуру».

**До другої групи** можна віднести нормативно-правові акти, які регулюють окремі питання у галузі культури, зокрема: бібліотечну справу, клубну та музейну справу, діяльність театральних, архівних установ, кінематографію тощо. Це закони України «Про захист суспільної моралі», «Про охорону археологічної спадщини», «Про театри і театральну справу», «Про охорону культурної спадщини», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки»; «Про народні художні промисли», «Про гастрольні заходи в Україні», «Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення», «Про бібліотеки та бібліотечну справу», «Про національний архівний фонд та архівні установи», «Про музеї та музейну справу», «Про кінематографію», тощо.

**До третьої групи** належать нормативно-правові акти, які регулюють окремі аспекти культурної діяльності. До таких законів слід віднести Земельний кодекс України, Кодекс про адміністративні правопорушення, Господарський кодекс України, закони України: «Про авторське право і суміжні права», «Про державну таємницю», «Про рекламу» тощо.

Окремою сферою суспільних відносин в галузі культури є діяльність, пов'язана із створенням, виготовленням і розповсюдженням видавничої продукції, що регулюється законами України: «Про видавничу справу», «Про державну підтримку книговидавничої справи в Україні», «Про інформацію», а також указами Президента України та іншими нормативно-правовими актами.

Важливе значення у сфері управління культурою має інформація, адже сьогодні саме інформація та її засоби (радіо,



телебачення, преса) виступають основним засобом в освоєнні здобутків української культури. Загальні правові основи одержання, використання, поширення та зберігання інформації встановлюються законами України: «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» тощо.

Суспільні відносини у сфері охорони культурної спадщини регулюються законами України: «Про природно-заповідний фонд України», «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» та іншими нормативно-правовими актами.

Базовим нормативним актом, що регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини є Закон «Про охорону культурної спадщини», який визначає культурну спадщину як сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини, під якими розуміють визначне місце, споруду (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі об'єкти, а також території чи водні об'єкти, інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з естетичного, археологічного, етнографічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність. Слід зазначити, що норми про охорону об'єктів культурної спадщини містяться також у деяких нормативно-правових актах окремих галузей законодавства України: кримінального (ст. 298 КК), адміністративного (ст. 92 КпАП), земельного (ст. 54 ЗК).

Систему **регулюючих суб'єктів**, діяльність яких пов'язана зі сферою культури, складають:

1. Верховна Рада України;
2. Кабінет Міністрів України;
3. Президент України;
4. Міністерство культури та інформаційної політики України;
5. Державний комітет телебачення і радіомовлення України;

6. Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти;
7. Державна інспекція культурної спадщини України;
8. Державна служба охорони культурної спадщини України;
9. Державна служба з етнополітики та свободи совісті;
10. Державне агентство з питань кіно;
11. Український інститут національної пам'яті УІНП.

*Верховна Рада України* – визначає пріоритетні напрями та встановлює правові, економічні і соціальні гарантії реалізації державної політики у сфері культури.

*Кабінет Міністрів України* – згідно зі ст. 116 Конституції на нього покладено функції проведення державної політики у сфері культури; розроблення та здійснення загальнодержавних програм культурного розвитку України.

*Президент України* – основні повноваження у сфері культури окреслюються в ст. 106 Конституції і стосуються забезпечення додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина в цій сфері, здійснення кадрових призначень, присвоєння почесних звань, нагородження державними нагородами, встановлення президентських відзнак та нагородження ними.

*Міністерство культури та інформаційної політики України* (МКІП) діє на основі Положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2019 р. № 885 і є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах культури, державної мовної політики, популяризації України у світі, державного іномовлення, інформаційного суверенітету України (у частині повноважень з управління цілісним майновим комплексом Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ») та інформаційної безпеки, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики у сферах кінематографії, відновлення та збереження національної пам'яті, міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин в Україні, мистецтв, охорони культурної спадщини, музейної справи, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей.

Основними завданнями МКІП є:

1) забезпечення формування та реалізація:

- державної політики у сферах культури та державної мовної політики;

- державної політики у сферах інформаційного суверенітету (у частині повноважень з управління цілісним майновим комплексом Українського національного інформаційного агентства «Укрінформ»), інформаційної безпеки України;

- державної політики у сфері державного іномовлення;

- державної політики в інформаційній та видавничій сферах;

- державної політики у сферах популяризації України в світі, стратегічних комунікацій, зокрема з питань поширення суспільно важливої інформації в Україні та за її межами;

2) забезпечення формування та реалізації державної політики у сферах кінематографії, відновлення та збереження національної пам'яті, міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин, у сфері туризму та курортів (крім здійснення державного нагляду (контролю) у сфері туризму та курортів), мистецтв, охорони культурної спадщини, музейної справи, вивезення, ввезення і повернення культурних цінностей;

3) забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері телебачення і радіомовлення;

4) участь у формуванні та реалізації державної політики з питань тимчасово окупованих територій України у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі та населення, що на них проживає, з метою їх реінтеграції в єдиний культурний та інформаційний простір України.

Мінкультури очолює Міністр, який призначається на посаду за поданням Прем'єр-міністра України і звільняється з посади Верховною Радою України.

На місцевому рівні функції державного управління у сфері культури здійснюють управління культури обласної, Севастопольської міської державної адміністрації, відділ культури районної, районної в містах Києві та Севастополі державної адміністрації.

Центральним органом виконавчої влади з формування та реалізації державної політики у сфері телебачення і радіомовлення, в інформаційній та видавничій сферах в Україні є **Державний комітет телебачення і радіомовлення України** (Держкомтелерадіо), який діє відповідно до Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України, затвердженого Постановою КМУ від 13 серпня 2014 р. № 341.

Основними завданнями Держкомтелерадіо є забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері телебачення і радіомовлення, інформаційній та видавничій сфері.

Спеціальний наглядовий та регулюючий державний орган у сфері телерадіомовлення є **Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення** (Національна рада), правовий статус якої визначається Законом України «Про Національну раду з питань телебачення і радіомовлення».

Національна рада є конституційним, постійно діючим колегіальним органом, метою діяльності якого є нагляд за дотриманням законів України у сфері телерадіомовлення, а також здійснення регуляторних повноважень, передбачених цими законами.

До компетенції Національної ради належить: контроль за додержанням законодавства у галузі теле- і радіомовлення в Україні; участь в реалізації державної політики у сфері телебачення і радіомовлення та концепції розвитку телерадіоінформаційного простору України; забезпечення прав громадян і захист інтересів національних телерадіовиробників. Крім того, Національна рада здійснює наглядові та контрольні функції за додержанням чинного законодавства в галузі телебачення і радіомовлення суб'єктами правовідносин України; на конкурсній основі видає телерадіоорганізаціям ліцензії на мовлення, кабельне мовлення, ретрансляцію, час мовлення. Національна рада не може делегувати свої повноваження.

В частині регуляторних функцій Національна рада здійснює такі повноваження, передбачені законодавством України у сфері радіомовлення: ліцензування телерадіомовлення; участь у розробці та погодження проекту Національної таблиці розподілу смуг радіочастот України і Плану використання радіочастотного ресурсу України у частині

смуг радіочастот, виділених для потреб телерадіомовлення; розробку умов використання та визначення користувачів радіочастотного ресурсу, виділеного для потреб телерадіомовлення; забезпечення і сприяння конкуренції у діяльності телерадіоорганізацій усіх форм власності відповідно до вимог законодавства, створення умов щодо недопущення усунення, обмеження чи спотворення конкуренції в телерадіоінформаційному просторі; ведення Державного реєстру телерадіоорганізацій України тощо.

Чільне місце серед уповноважених суб'єктів посідають **Державна служба охорони культурної спадщини України (Держкультспадщини Державна інспекція культурної спадщини України (ДІС))**.

Основними завданнями Держкультспадщини є: реалізація державної політики у сферах охорони культурної спадщини (крім здійснення контролю у сфері охорони культурної спадщини), музейної справи, вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей. Основним завданням ДІС є реалізація державної політики із здійснення контролю у сфері охорони культурної спадщини.

**Державне агентство України з питань мистецтв та мистецької освіти (Держмистецтв)** через Міністра культури та інформаційної політики реалізує державну політику у сфері мистецтв та спеціалізованої мистецької освіти.

**Державна служба України з етнополітики та свободи совісті** діє підставі Положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 р. № 812 і реалізує державну політику у сфері міжнаціональних відносин, релігії та захисту прав національних меншин в Україні.

Також визначено правовий статус і повноваження публічного адміністрування **Державного агентства України з питань кіно**, яке діє підставі Положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 17.07.2014 р. № 277.

Основними завданнями Держкіно є:

- 1) реалізація державної політики у сфері кінематографії;
- 2) внесення на розгляд Міністра культури та інформаційної політики пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері кінематографії;

3) здійснення державного нагляду (контролю) у сфері кінематографії.

Особливе місце у сфері розвитку культури посідає **Український інститут національної пам'яті** (Інститут), який діє підставі Положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12.11.2014 р. № 684.

Основними завданнями Інституту є:

1) реалізація державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу, а саме:

- організація всебічного вивчення історії українського державотворення, етапів боротьби за відновлення державності та поширення відповідної інформації в Україні та світі;

- здійснення комплексу заходів з увічнення пам'яті учасників українського визвольного руху, Української революції 1917–1921 рр., воєн, жертв Голодомору 1932–1933 рр., масового голоду 1921–1923 рр., 1946–1947 рр. та політичних репресій, осіб, які брали участь у захисті незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, а також в антитерористичних операціях;

- організація дослідження історичної спадщини та сприяння інтеграції в українське суспільство національних меншин і корінних народів;

- популяризація історії України, її видатних особистостей;

- подолання історичних міфів;

2) подання Міністрові культури та інформаційної політики пропозицій щодо формування державної політики у сфері відновлення та збереження національної пам'яті Українського народу та національної свідомості громадян з урахуванням багатонаціонального складу населення та регіональних відмінностей України, зокрема щодо:

- популяризації в світі ролі Українського народу у боротьбі проти тоталітаризму, відстоюванні прав та свобод людини;

- відновлення національної пам'яті Українського народу, недопущення використання символів тоталітарних режимів;

- надання оцінки тоталітарним режимам ХХ ст. в Україні, Голодомору 1932–1933 рр., масовому голоду 1921–1923 рр., 1946–1947 рр., примусовим депортаціям, політичним репресіям,

діям організаторів і виконавців таких злочинів, а також наслідкам їх дій для України та світу;

- формування у громадян України патріотизму, національної свідомості, активної позиції.

У сфері розвитку культури важливу роль відіграють громадські об'єднання. Так, правові, соціальні, економічні та організаційні засади діяльності творчих спілок у галузі культури і мистецтв визначено в Законі України «Про професійних творчих працівників та творчі спілки». В Україні створені і діють Національна спілка письменників України, Національна спілка композиторів України, всеукраїнська музична спілка, Спілка кінематографістів України, Спілка майстрів народного мистецтва України тощо. Творчі спілки можуть залучатися державою до підготовки законопроектів, розроблення загальнодержавних програм національно-культурного розвитку, інших соціально важливих культурологічних та соціально-політичних заходів.

## §2.5. Адміністративно-правове регулювання у сфері охорони здоров'я населення

Охорона здоров'я людини відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні життєдіяльності сучасного суспільства. Кожна людина має природне невід'ємне і непорушне право на охорону здоров'я. Держава визнає право кожного громадянина на охорону здоров'я та забезпечує його захист і гарантує його: 1) створенням розгалуженої мережі закладів охорони здоров'я; 2) організацією і проведенням системи державних і громадських заходів щодо охорони здоров'я; 3) наданням усім громадянам гарантованого рівня медико-санітарної допомоги; 4) здійсненням державного і можливістю громадського контролю та нагляду в галузі охорони здоров'я; 5) організацією державної системи збирання, обробки й аналізу соціальної, екологічної та спеціальної медичної статистичної інформації; 6) встановленням відповідальності за порушення прав і законних інтересів громадян у галузі охорони здоров'я.

Чинне законодавство України, зокрема ст. 3 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» від 19.11.1992 р. зазначає, що під **охороною здоров'я** необхідно розуміти систему заходів, спрямованих на забезпечення збереження та розвитку фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя.

Основними принципами охорони здоров'я в Україні є:

- визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави, одним з головних чинників виживання та розвитку народу України;

- дотримання прав і свобод людини і громадянина в сфері охорони здоров'я та забезпечення пов'язаних з ними державних гарантій;

- гуманістична спрямованість, забезпечення пріоритету загальнолюдських цінностей над класовими, національними, груповими або індивідуальними інтересами, підвищений медико-соціальний захист найбільш вразливих верств населення;



- рівноправність громадян, демократизм і загальнодоступність медичної допомоги та інших послуг в сфері охорони здоров'я;

- відповідність завданням і рівню соціально-економічного та культурного розвитку суспільства, наукова обґрунтованість, матеріально-технічна і фінансова забезпеченість;

- орієнтація на сучасні стандарти здоров'я та медичної допомоги, поєднання вітчизняних традицій і досягнень із світовим досвідом в сфері охорони здоров'я;

- попереджувально-профілактичний характер, комплексний соціальний, екологічний та медичний підхід до охорони здоров'я;

- багатоканальність економіки охорони здоров'я і багатоканальність її фінансування, поєднання державних гарантій з демонополізацією та заохоченням підприємництва і конкуренції;

- децентралізація державного управління, розвиток самоврядування закладів та самостійності працівників охорони здоров'я на правовій і договірній основі.

Забезпечення здорових і безпечних умов життя здійснюється державою за допомогою: підтримання необхідного для здоров'я життєвого рівня населення, включаючи їжу, одяг, житло, медичний огляд, соціальне обслуговування; охорони навколишнього природного середовища; забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя територій і населених пунктів; збереження генофонду народу тощо.

Громадяни України зобов'язані: піклуватися про своє здоров'я та здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян; у передбачених законодавством випадках проходити профілактичні медичні огляди і робити щеплення; надавати невідкладну допомогу іншим громадянам, які знаходяться у загрозовому для життя та здоров'я стані.

**Медична допомога за видами поділяється на екстрену, первинну, вторинну (спеціалізовану), третинну (високоспеціалізовану), паліативну, медичну реабілітацію.**

*Екстрена медична допомога* – медична допомога, яка полягає у здійсненні медичними працівниками відповідно до закону невідкладних організаційних, діагностичних та лікувальних заходів, спрямованих на врятування та збереження

життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я.

*Первинна медична допомога* – це медична допомога, що передбачає надання консультації, проведення діагностики та лікування найбільш поширених хвороб, травм, отруень, патологічних, фізіологічних (під час вагітності) станів, здійснення профілактичних заходів; направлення відповідно до медичних показань пацієнта, який не потребує екстреної медичної допомоги, для надання йому вторинної (спеціалізованої) або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги; надання невідкладної медичної допомоги у разі розладу фізичного чи психічного здоров'я пацієнта, який не потребує екстреної, вторинної (спеціалізованої) або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги.

Надання первинної медичної допомоги забезпечують заклади охорони здоров'я та фізичні особи – підприємці, які одержали відповідну ліцензію в установленому законом порядку.

Первинну медичну допомогу надають лікарі загальної практики – сімейні лікарі, лікарі інших спеціальностей, визначених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, та інші медичні працівники, які працюють під їх керівництвом.

*Вторинна (спеціалізована) медична допомога* – медична допомога, що надається в амбулаторних або стаціонарних умовах лікарями відповідної спеціалізації (крім лікарів загальної практики – сімейних лікарів) у плановому порядку або в екстрених випадках і передбачає надання консультації, проведення діагностики, лікування, реабілітації та профілактики хвороб, травм, отруень, патологічних і фізіологічних (під час вагітності та пологів) станів; направлення пацієнта відповідно до медичних показань для надання вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги з іншої спеціалізації або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги.

Надання вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги забезпечують заклади охорони здоров'я:

- в стаціонарних умовах – багатопрофільні лікарні інтенсивного лікування, лікарні відновного (реабілітаційного), планового лікування, хоспіси, спеціалізовані медичні центри;

- в амбулаторних умовах – консультативно-діагностичні підрозділи лікарень, центри з медичних консультацій та діагностики (консультативно-діагностичні центри).

*Третинна (високоспеціалізована) медична допомога* – медична допомога, що надається в амбулаторних або стаціонарних умовах у плановому порядку або в екстрених випадках і передбачає надання консультації, проведення діагностики, лікування хвороб, травм, отруень, патологічних станів, ведення фізіологічних станів (під час вагітності та пологів) із застосуванням високотехнологічного обладнання та/або високоспеціалізованих медичних процедур високої складності; направлення пацієнта відповідно до медичних показань для надання вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги з іншої спеціалізації.

Надання третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги здійснюється високоспеціалізованими багатопрофільними або однопрофільними закладами охорони здоров'я.

На останніх стадіях перебігу невиліковних захворювань пацієнтам надається *паліативна допомога*, яка включає комплекс заходів, спрямованих на полегшення фізичних та емоційних страждань пацієнтів, а також надання психосоціальної і моральної підтримки членам їх сімей.

*Медична реабілітація* – вид медичної допомоги, що надається пацієнтам в амбулаторних або стаціонарних умовах і включає систему медичних та інших заходів, спрямованих на відновлення порушених чи втрачених функцій організму особи, на виявлення та активізацію компенсаторних можливостей організму з метою створення умов для повернення особи до нормальної життєдіяльності, на профілактику ускладнень та рецидивів захворювання.

Медична реабілітація призначається пацієнтам:

- після закінчення гострого періоду захворювання в разі наявності обмежень життєдіяльності;

- з уродженими та спадковими патологічними станами, набутими порушеннями опорно-рухового та мовного апарату, вадами зору та слуху;

- у разі встановлення стійкої непрацездатності (інвалідності).

**Систему** українського законодавства про охорону здоров'я становлять Конституція України; Закон України «**Основи законодавства України про охорону здоров'я**», який являється зведеним, консолідованим законодавчим актом, що комплексно охоплює найважливіші відносини галузі охорони здоров'я, виконує роль базового системоутворюючого законодавчого акту, на якому ґрунтується законодавство про охорону здоров'я; закони України, що стосуються охорони здоров'я.

**Система суб'єктів публічного адміністрування** у сфері охорони здоров'я: Президент України; Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; Міністерство охорони здоров'я України.

**Президент України** у своїй щорічній доповіді Верховній Раді України доводить до відома народних депутатів України стан реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я. Президент України є гарантом права громадян на охорону здоров'я, забезпечує виконання законодавства про охорону здоров'я через систему органів державної виконавчої влади, проводить у життя державну політику охорони здоров'я та здійснює інші повноваження, передбачені Конституцією України.

Діяльність Президента України у сфері охорони здоров'я здійснюється через прийняття ним відповідних правових актів та затвердження загальнодержавних програм.

Основи державної політики у сфері охорони здоров'я визначає **Верховна Рада України** шляхом закріплення конституційних і законодавчих засад охорони здоров'я, визначення мети, головних завдань, напрямів, принципів і пріоритетів, встановлення нормативів та обсягів бюджетного фінансування, створення системи відповідних кредитно-фінансових, фіскальних, митних та інших регуляторів,

затвердження переліку комплексних і цільових загальнодержавних програм охорони здоров'я.

Компетенція *Кабінету Міністрів України* у сфері охорони здоров'я реалізується в розробці та здійсненні комплексних цільових загальнодержавних програм, створенні економічних, правових та організаційних механізмів, що стимулюють ефективну діяльність в сфері охорони здоров'я, у забезпеченні розвитку мережі закладів охорони здоров'я, укладанні міжурядових угод і координації міжнародного співробітництва з питань охорони здоров'я.

*Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ)* є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 р. № 267.

МОЗ є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, а також захисту населення від інфекційних хвороб, протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням, попередження та профілактики неінфекційних захворювань, забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах:

- епідеміологічного нагляду (спостереження), імунопрофілактики, промоції здорового способу життя та запобігання факторам ризику, попередження та зниження рівня вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення, безпеки харчових продуктів, регламентації факторів середовища життєдіяльності населення, гігієнічної регламентації небезпечних факторів, створення національної системи крові, управління системою якості щодо безпеки крові, біологічної безпеки та біологічного захисту, боротьби із стійкістю до протимікробних препаратів, реагування на небезпеки для здоров'я та надзвичайні стани в сфері охорони здоров'я, а також забезпечення формування державної політики у сферах санітарного та епідемічного благополуччя населення;

- розвитку медичних послуг, впровадження електронної системи охорони здоров'я, забезпечення державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення;

- технічного регулювання медичних виробів, медичних виробів для діагностики *in vitro*, активних медичних виробів, які імплантують, косметичної продукції;

- забезпечення населення якісними, ефективними та безпечними лікарськими засобами, створення, виробництва, контролю якості та реалізації лікарських засобів, медичних імунобіологічних препаратів, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також безпечних медичних виробів та косметичної продукції;

- розвитку кадрового потенціалу системи охорони здоров'я, вищої медичної, фармацевтичної освіти та науки.

Державні функції у галузі охорони здоров'я здійснюють також інші центральні органи виконавчої влади, які мають у своєму віданні установи охорони здоров'я. До таких органів, зокрема, належать: Міністерство оборони України, Міністерство внутрішніх справ України, Служба Безпеки України, Міністерство інфраструктури України. Ці органи визначають порядок управління відомчими установами охорони здоров'я, їх систему та структуру.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, а також органи місцевого самоврядування реалізують державну політику у сфері охорони здоров'я в межах своїх повноважень, передбачених законодавством, організують роботу медичних закладів щодо надання медичної допомоги населенню, здійснюють заходи щодо попередження інфекційних захворювань, епідемій, епізоотій та їх ліквідації тощо. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад здійснюють управління комунальними закладами охорони здоров'я, організацію їх матеріально-технічного, кадрового та фінансового забезпечення відповідно до закону.

На підпорядковані МОЗ установи та організації покладені також експертні функції: експертизи тимчасової непрацездатності громадян; лікарсько-трудової експертизи; військово-лікарської експертизи; судово-медичної та судово-психіатричної експертизи; паталого-анатомічний розтин трупів.

Через Міністерство охорони здоров'я України спрямовується і координується діяльність Національної служби

здоров'я України та Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками.

**Національна служба здоров'я України** (НСЗУ) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я, який реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення. Діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1101.

**Державна служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками** (Держлікслужба) діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 р. № 647.

Основними завданнями Держлікслужби є:

- реалізація державної політики у сферах контролю якості та безпеки лікарських засобів, медичних виробів та обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, а також внесення Міністрові охорони здоров'я пропозицій щодо формування державної політики у зазначених сферах;

- ліцензування господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів), оптової та роздрібної торгівлі лікарськими засобами, обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- технічне регулювання у визначених сферах;

- здійснення державного регулювання і контролю у сферах обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та протидії їх незаконному обігу.

Громадський контроль виконує важливу функцію у сфері формування і реалізації державної політики і державного регулювання охорони здоров'я населення.

Одним із них є Товариство Червоного Хреста України, яке є всеукраїнською добровільною громадською гуманітарною організацією. Правовою основою його діяльності є Закон України «Про Товариство Червоного Хреста України» від 28.11.2002 р. Відповідно до цього Закону, Товариство, зокрема,

має право представляти і захищати законні права та інтереси свої, а також своїх членів в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, органах судової влади.

Норми Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» від 15.09.1999 р. надають право профспілкам медичних працівників здійснювати контроль за виконанням колективних договорів у закладах охорони здоров'я. Таким чином, профспілки також здійснюють громадський контроль.



## §2.6. Адміністративно-правове регулювання у сфері соціальної політики

Розвиток держави як соціальної можливий на такому фундаменті як правова держава, що розвивається разом з формуванням громадянського суспільства і є чинником удосконалення цього суспільства, забезпечує його безпеку.

У наші дні соціальна держава означає насамперед обов'язок законодавця бути соціально активним в ім'я згладжування суперечливих інтересів членів суспільства і забезпечення гідних умов життя для усіх при наявності рівності форм власності на засоби виробництва.

Соціальна держава – правова держава розвинутого громадянського суспільства із соціально орієтованим ринковим господарством, яка здатна створити умови для реалізації економічних, соціальних і культурних прав людини, гарантувати соціальну справедливість і соціальну безпеку особи, встановити соціальну згоду в суспільстві.

Під **соціальною політикою держави** необхідно розуміти комплекс заходів, які здійснюють державні органи в різних сферах діяльності, спрямований на забезпечення доступу кожного члена суспільства до соціальних благ, усунення соціальної нерівності та підтримку найбільш незахищених членів суспільного життя.

Соціальна політика має на меті поліпшення морального та матеріального забезпечення соціально вразливих верств населення, подолання бідності та зниження міри розшарування суспільства. Вона включає такі напрями: соціальне страхування; соціальну допомогу; державне пенсійне забезпечення; недержавне пенсійне забезпечення.

*Сутність* публічного адміністрування соціальної політики полягає в тому, що держава: а) дбає про соціальний захист своїх громадян; б) забороняє використання примусової праці; в) створює робочі місця; г) забезпечує підготовку кадрів; д) забезпечує нормальні умови праці, вільний вибір місця роботи, професії; е) матеріально підтримує своїх громадян; є) гарантує захист від незаконного звільнення; ж) забезпечує право на своєчасне одержання винагороди тощо.

Одним із важливих напрямів державної політики у соціальній сфері є встановлення державних стандартів і державних соціальних гарантій, які встановлюються законами та іншими нормативно-правовими актами. До них належать встановлення: а) мінімальних розмірів оплати праці; доходів громадян; пенсійного забезпечення; б) визначення видів і розміру соціальних допомог; в) визначення розмірів соціальних виплат, що забезпечують рівень життя, не нижчий за прожитковий мінімум.

Правовою основою публічного адміністрування в зазначеній сфері є закони України «Про пенсійне забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про зайнятість населення», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» тощо.

Спеціальним органом, який уповноважений від імені держави впроваджувати в життя соціальну політику, є **Міністерство соціальної політики України**, яке діє на підставі Положення, затвердженого постановою кабінету Міністрів України від 17.06.2015 р. № 423.

Міністерство соціальної політики України (Мінсоцполітики) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України і який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціальної політики, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, соціального захисту, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми, відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою, а також забезпечує формування та реалізацію державної політики щодо пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню, соціального захисту ветеранів війни та осіб, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» в частині організації виплати їм разової грошової допомоги, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з

військової служби, у сфері здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб, у сфері здійснення державного контролю за додержанням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та з питань захисту прав дітей.

Мінсоцполітики є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, надання гуманітарної допомоги.

*Основними завданнями Мінсоцполітики є:*

1) забезпечення формування та реалізація державної політики:

- у сфері соціальної політики, загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування, волонтерської діяльності, з питань сім'ї та дітей, оздоровлення та відпочинку дітей, усиновлення та захисту прав дітей, запобігання насильству в сім'ї, протидії торгівлі людьми, а також відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою, забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, надання гуманітарної допомоги, соціальних послуг особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати;

- щодо соціального захисту, зокрема осіб з інвалідністю, ветеранів праці, ветеранів військової служби, жертв нацистських переслідувань, дітей війни та жертв політичних репресій;

2) забезпечення формування та реалізації державної політики:

- щодо пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню;

- щодо соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються, осіб, звільнених з військової служби;

- щодо здійснення державного нагляду та контролю за додержанням вимог законодавства про загальнообов'язкове

державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб;

- щодо забезпечення державних соціальних стандартів та державних соціальних гарантій для населення;

- щодо здійснення державного контролю за додержанням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та з питань захисту прав дітей;

3) здійснення в межах повноважень, передбачених законом, державного нагляду у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Через Міністерство соціальної політики України спрямовується і координується діяльність Державної соціальної служби України та Пенсійного фонду України.

*Державна соціальна служба України (Держсоцслужба)* діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 18.12.2019 р. № 1053.

*Основними завданнями Держсоцслужби є здійснення державного контролю:*

- за додержанням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки (державні допомоги, пільги, житлові субсидії та інші виплати, що здійснюються за рахунок коштів державного бюджету, соціальні послуги) та з питань захисту прав дітей;

- за використанням коштів державного бюджету, спрямованих на надання соціальної підтримки, зокрема під час проведення перерахунків розміру виплаченої або наданої з порушенням законодавства соціальної підтримки;

- за діяльністю служб у справах дітей.

*Пенсійний фонд України* діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.07.2014 р. № 280. Пенсійний фонд України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра соціальної політики, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення та ведення обліку осіб, які підлягають загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню.

Повноваженнями адміністрування в соціальній сфері також наділена *Державна служба України з питань праці*, яка діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11.02.2015 р. № 96.

Державна служба України з питань праці (Держпраці) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, і який реалізує державну політику у сферах промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, здійснення державного гірничого нагляду, а також з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, на випадок безробіття (далі – загальнообов'язкове державне соціальне страхування) в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб.

Основними завданнями Держпраці є:

1) реалізація державної політики у сферах промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, здійснення державного гірничого нагляду, а також з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування в частині призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг та інших видів матеріального забезпечення з метою дотримання прав і гарантій застрахованих осіб;

2) здійснення комплексного управління охороною праці та промисловою безпекою на державному рівні;

3) здійснення державного регулювання і контролю у сфері діяльності, пов'язаної з об'єктами підвищеної небезпеки;

4) організація та здійснення державного нагляду (контролю) у сфері функціонування ринку природного газу в частині підтримання належного технічного стану систем, вузлів і приладів обліку природного газу на об'єктах його видобутку та забезпечення безпечної і надійної експлуатації об'єктів Єдиної газотранспортної системи.

Ще одним міністерством, яке наділене повноваженнями адміністрування у соціальній сфері є **Міністерство у справах ветеранів України (Мінветеранів)**, що діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 15.04.2020 р. № 276.

Мінветеранів є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей ветеранів та осіб, на яких поширюється чинність Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту».

*Основними завданнями Мінветеранів є:*

- 1) формування і реалізація державної політики у сфері:
  - соціального захисту ветеранів та членів їх сімей, зокрема забезпечення психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, а також санаторно-курортним лікуванням, житлом;
  - надання довічних державних стипендій, щорічної виплати до 5 травня разової грошової допомоги (крім організації виплати такої допомоги);
  - надання, позбавлення статусу та видачі посвідчень ветеранам та особам, на яких поширюється чинність Закону України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”;
  - вшанування пам'яті ветеранів;
- 2) забезпечення прав і свобод ветеранів та членів їх сімей;
- 3) забезпечення формування і ведення Єдиного державного реєстру ветеранів війни.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що особливостями публічного адміністрування соціальною сферою населення є: 1) воно здійснюється стосовно організаційно невіддільних об'єктів адміністрування і не стосується їх самостійності; 2) надвідомча координація в зазначеній сфері має не загальний характер, а обмежена конкретними функціями, пов'язаними із соціальними питаннями; 3) основними завданнями адміністрування в зазначеній сфері є підвищення матеріального добробуту та рівня життя людей, забезпечення зайнятості населення, гарантування права на працю та соціальний захист.

## ПРАКТИКУМ

### Дати визначення або назвати:

1. Система центральних органів виконавчої влади в соціально-культурній сфері.
2. Основні форми здобуття освіти є.
3. Державні органи адміністрування освіти та науки в Україні.
4. Особливості адміністративно-правового регулювання у галузі охорони здоров'я населення.
5. Основні принципами освіти в Україні.
6. Основні завдання Міністерства освіти і науки України.
7. Повноваження Міністерства молоді та спорту України.
8. Система регулюючих суб'єктів, діяльність яких пов'язана зі сферою культури.
9. Сутність публічного адміністрування соціальної політики.
10. Правова основа публічного адміністрування в соціальній сфері.

### Тести:

**1. Правовою основою публічного адміністрування у сфері освіти і науки є наступні закони України:**

- а) «Про освіту»;
- б) «Про культуру»;
- в) «Про захист суспільної моралі»;
- г) «Про дошкільну освіту».

**2. До завдань Міністерства освіти і науки України у сфері науки належать:**

- а) забезпечення якості освітньої діяльності;
- б) науково-технічне прогнозування;
- в) створення умов для розвитку фундаментальних наукових досліджень;
- г) здійснення державного нагляду за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства.



**3. Функція Кабінету Міністрів України у галузі фізичної культури і спорту як суб'єкта адміністративно-правового регулювання:**

- а) визначає загальні напрями розвитку даної сфери;
- б) визначає державну молодіжну політику;
- в) визначає перелік закладів фізичної культури і спорту, яким надається статус бази олімпійської та паралімпійської підготовки.

**4. Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості – це ...:**

- а) спортивні федерації;
- б) фізкультурно-спортивні товариства;
- в) олімпійський рух.

**5. Чи входить до регулюючих суб'єктів, діяльність яких пов'язана зі сферою культури, Державний комітет телебачення і радіомовлення України?**

- а) так;
- б) ні.

**6. Центральним органом виконавчої влади з формування та реалізації державної політики у сфері телебачення і радіомовлення є:**

- а) Український інститут національної пам'яті;
- б) Державне агентство з питань кіно;
- в) Державна служба з етнополітики та свободи совісті;
- г) Державний комітет телебачення і радіомовлення України.

**7. Медична допомога, що надається в амбулаторних або стаціонарних умовах лікарями відповідної спеціалізації (крім лікарів загальної практики - сімейних лікарів) у плановому порядку або в екстрених випадках і передбачає надання консультації, проведення діагностики, лікування, реабілітації та профілактики хвороб, травм, отруєнь, патологічних і фізіологічних (під час вагітності та пологів) станів – це:**

- а) первинна медична допомога;
- б) вторинна медична допомога;
- в) третинна медична допомога;
- г) медична реабілітація.

**8. Через Міністерство охорони здоров'я України спрямовується і координується діяльність:**

- а) Національної служби здоров'я України;
- б) Державної служби України з лікарських засобів та контролю за наркотиками;
- в) Державної служби України з питань праці;
- г) Міністерства соціальної політики України.

**9. Реалізація державної політики з питань пенсійного забезпечення здійснюється:**

- а) Товариством Червоного Хреста України;
- б) Державною службою України з питань праці;
- в) Пенсійним фондом України.

**10. Здійснення комплексного управління охороною праці та промисловою безпекою на державному рівні покладено на:**

- а) Державну службу України з питань праці;
- б) Міністерство у справах ветеранів України;
- в) Національну службу здоров'я України.

## РОЗДІЛ III.

### АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНО-ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

#### **§ 3.1. Адміністративно-правове регулювання в сфері забезпечення оборони країни**

Традиційно до адміністративно-політичної сфери належать такі галузі як оборона, безпека, охорона державного кордону, внутрішні справи, закордонні справи, юстиція.

Оборона – це система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних та інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту. Національна безпека – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам.

Правове регулювання організаційно-правових засад публічного адміністрування у сфері оборони та національної безпеки здійснюється на підставі численних нормативно-правових актів.

*Воєнна доктрина України*, затверджена Указом Президента України від 24.09.2015 р. № 555/2015, є системою поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів.

Воєнна доктрина ґрунтується на результатах аналізу та прогнозування воєнно-політичної обстановки, принципах оборонної достатності, без'ядерного статусу, високої готовності до оборони, системності оборонного планування, а також визначених Верховною Радою України засадах внутрішньої та зовнішньої політики. Основні положення Воєнної доктрини є похідними від Стратегії національної безпеки України,

розвивають її положення за напрямками забезпечення воєнної безпеки та спрямовані на протидію агресії з боку Російської Федерації, досягнення Україною критеріїв, необхідних для набуття членства в Європейському Союзі та Організації Північноатлантичного договору, забезпечення рівноправного взаємовигідного співробітництва у воєнній, воєнно-економічній та військово-технічній сферах з усіма заінтересованими державами-партнерами.

Воєнна доктрина є основою для підготовки та прийняття воєнно-політичних і воєнно-стратегічних рішень. Положення Воєнної доктрини обов'язкові для виконання всіма органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Формування і проведення воєнної політики України, законодавче регулювання питань сфери оборони здійснюється виключно Верховною Радою України. Відповідно до ст. 85 Конституції до повноважень Верховної Ради України належать: оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України; затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України; схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України; схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України; затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації.

Виключно законами України визначаються організація Збройних Сил України, правовий режим воєнного стану та вирішуються інші питання у сфері оборони.

Організація оборони в Україні містить у собі проведення ряду заходів, передбачених Конституцією України, Законом України «Про оборону України» та іншими нормативно-правовими актами, спрямованими на підготовку до збройного захисту і, власне, збройний захист України, цілісності і недоторканості її території. Виходячи з поняття оборони, ці заходи можна розділити на такі основні групи: політичні, військові, економічні, мобілізаційні, правові, соціальні.

Політичні заходи, пов'язані з організацією оборони, включають: оголошення стану війни, введення воєнного стану, прогнозування й оцінку військової небезпеки і військової загрози, розробку основних напрямів військової політики і положень військової доктрини тощо.

Військові заходи, пов'язані з організацією оборони, передбачають будівництво, підготовку і підтримку в необхідній готовності Збройних Сил України, інших військ, військових формувань і органів, планування їхнього застосування, а також застосування з метою оборони України; виробництво й удосконалення систем управління Збройними Силами України, іншими військами, військовими формуваннями й органами, озброєння і військової техніки, створення їхніх запасів, планування використання в інтересах оборони радіочастотного спектра.

Економічні заходи, пов'язані з організацією оборони, передбачають розвиток науки в інтересах оборони; фінансування витрат на оборону, а також контроль за витратою коштів, виділених на оборону і діяльністю Збройних Сил України, інших військ, військових формувань і органів.

Мобілізаційні заходи, пов'язані з організацією оборони, містять у собі планування переведення органів державної влади, органів місцевого самоврядування й економіки країни на роботу в умовах воєнного часу; мобілізаційну підготовку органів державної влади, органів місцевого самоврядування й організацій незалежно від форм власності, транспорту, комунікацій і населення країни тощо.

Правові заходи в цій сфері пов'язані з розробкою і прийняттям законодавчих і інших нормативних актів у цій сфері, а соціальні – з матеріально-побутовим та грошовим забезпеченням службовців Збройних Сил України.

Систему органів публічного адміністрування у сфері забезпечення обороноздатності країни складають:

1) Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України;

2) Міністерство оборони України;

3) Генеральний штаб Збройних Сил України;

4) Військові комісаріати.

**Верховна Рада України** в межах повноважень, визначених Конституцією України, здійснює законодавче регулювання питань сфери оборони.

**Президент України** є гарантом державного суверенітету та територіальної цілісності держави. Президент: є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки і оборони держави; затверджує військово-адміністративний поділ територій України; очолює Раду національної безпеки і оборони України; формує її персональний склад відповідно до Конституції; вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та приймає рішення про використання Збройних Сил України у разі збройної агресії проти України, про загальну оборону або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні чи окремих її місцевостях у разі загрози та небезпеки державної незалежності України тощо.

Повноваження **Кабінету Міністрів України** у сфері оборони:

- забезпечує в межах своєї компетенції державний суверенітет України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України у сфері оборони держави;

- визначає потреби в оборонних витратах, забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України

Державного бюджету України щодо фінансування заходів у сфері оборони у визначених обсягах;

- організовує розроблення і виконання державних програм розвитку Збройних Сил України, інших військових формувань та розвитку озброєння і військової техніки, інших програм (планів) з питань оборони;

- здійснює передбачені законодавством заходи у сфері оборонних закупівель для потреб Збройних Сил України, інших військових формувань;

- встановлює порядок надання Збройним Силам України, іншим військовим формуванням у користування державного майна, в тому числі земельних (водних) ділянок, інших природних, енергетичних ресурсів, фондів, майна і послуг, використання повітряного і водного простору, морських і річкових портів, аеропортів та аеродромів (посадочних майданчиків), засобів зв'язку і радіочастотного ресурсу, комунікацій, інших об'єктів інфраструктури держави, навігаційної, топогеодезичної, метеорологічної, гідрографічної та іншої інформації, ведення геодезичних і картографічних робіт, необхідних для належного виконання покладених на ці органи функцій та завдань, як на платній, так і безоплатній основі, у грошовій та інших формах розрахунків;

- здійснює загальнодержавні заходи щодо забезпечення живучості об'єктів національної економіки та державного управління у воєнний час;

- забезпечує комплектування особовим складом Збройних Сил України, інших військових формувань та відповідних правоохоронних органів, здійснює заходи, пов'язані з підготовкою та проведенням призову громадян України на строкову військову службу;

- здійснює згідно із законодавством України заходи з мобілізаційної підготовки та мобілізації, створення державного матеріального резерву, резервного фонду грошових коштів, інших резервів для забезпечення потреб оборони держави;

- організовує підготовку населення і території держави до оборони;

- вирішує питання щодо врегулювання діяльності місцевих органів військового управління (військових комісаріатів),

допризовної та призовної підготовки, підготовки призовників з військово-технічних спеціальностей, ведення військового обліку військовозобов'язаних і призовників, виконання військово-транспортного обов'язку;

- встановлює відповідно до закону порядок і терміни повного відшкодування вартості об'єктів права приватної власності, що згідно із законом відчужувалися у зв'язку із здійсненням заходів правового режиму воєнного стану;

- утворює, реорганізовує, ліквідує науково-дослідні установи Збройних Сил України, інших військових формувань і військові навчальні заклади та військові кафедри (відділення, факультети) інших державних вищих навчальних закладів;

- забезпечує реалізацію права на соціально-економічний захист військовослужбовців та осіб, звільнених у запас або у відставку, членів їх сімей, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

- здійснює у визначених законом випадках регулювання господарської діяльності у Збройних Силах України та інших військових формуваннях;

- встановлює відповідно до закону порядок реалізації та утилізації озброєння, військової техніки, іншого майна Збройних Сил України та інших військових формувань і правоохоронних органів, а також утилізації металобрухту, який утворився в них;

- забезпечує здійснення передбачених законодавством заходів щодо цивільного захисту України, надання військової допомоги іншим державам, направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав, допуску та умов перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України та участі України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

- встановлює порядок здійснення заходів щодо поводження з військовополоненими та інтернованими особами в особливий період відповідно до норм міжнародного права;



- контролює виконання законів у сфері оборони, здійснює відповідно до законів інші заходи щодо забезпечення обороноздатності України, координує і контролює їх виконання та несе, в межах своїх повноважень, відповідальність за забезпечення оборони України.

Безпосереднє управління Збройними Силами України здійснює **Міністерство оборони України (Міноборони)**, що діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19.10.2016 р. № 730.

Міністерство оборони України як центральний орган виконавчої влади забезпечує проведення в життя державної політики у сфері оборони, функціонування, бойову та мобілізаційну готовність, боєздатність і підготовку Збройних Сил України до здійснення покладених на них функцій і завдань.

Міністерство оборони України:

- бере участь у формуванні та реалізації державної політики з питань національної безпеки у військовій сфері, оборони і військового будівництва, підготовці проектів законодавчих та інших нормативних актів у сфері оборони, забезпечує їх виконання у Збройних Силах України, у встановленому порядку координує діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування щодо підготовки держави до оборони;

- провадить розвідувальну та інформаційно-аналітичну діяльність в інтересах національної безпеки та оборони держави, бере участь в аналізі воєнно-політичної обстановки, прогнозуванні, виявленні та визначенні рівня воєнної загрози національній безпеці України;

- забезпечує належний рівень боєздатності, укомплектованості, бойової та мобілізаційної готовності і підготовки Збройних Сил України;

- бере участь у формуванні оборонного бюджету, звітує перед Кабінетом Міністрів України про використання виділених коштів;

- проводить державну військову кадрову політику, забезпечує розвиток військової освіти і науки, зміцнення дисципліни, правопорядку та виховання особового складу;

- бере участь у забезпеченні функціонування національної економіки та державного управління в особливий період, у

плануванні мобілізаційної підготовки її галузей та контролі за підготовкою підприємств, установ та організацій усіх форм власності до виконання мобілізаційних завдань та за їх виконанням;

- виступає, відповідно до визначених Генеральним штабом Збройних Сил України потреб, вимог та пріоритетів, державним замовником при здійсненні оборонних закупівель, а також на поставку матеріальних цінностей до мобілізаційного резерву Збройних Сил України;

- здійснює управління переданим Міністерству оборони України військовим майном і майном підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;

- організовує накопичення озброєння, військової техніки, інших матеріальних ресурсів у непорушному запасі та мобілізаційному резерві, а також створення резерву військовонавчених людських ресурсів;

- забезпечує комплектування Збройних Сил України, інших військових формувань та відповідних правоохоронних органів особовим складом, здійснює разом з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування заходи щодо підготовки громадян до військової служби, їх призову на військову службу або прийняття на військову службу за контрактом, при мобілізації, звільнення в запас військовослужбовців, які вислужили встановлені строки служби та у разі демобілізації, а також забезпечує їх відповідні права і свободи;

- здійснює заходи, спрямовані на реалізацію соціально-економічних і правових гарантій військовослужбовцям, членам їх сімей та працівникам Збройних Сил України, особам, звільненим у запас або відставку, а також членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли), пропали безвісти, стали особами з інвалідністю під час проходження військової служби або потрапили в полон у ході бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

- забезпечує реалізацію заходів демократичного цивільного контролю за Збройними Силами України;
- забезпечує нормативно-правове регулювання відносин у сфері військової стандартизації;
- встановлює порядок розроблення, прийняття, внесення змін, скасування, відновлення дії, оприлюднення, запровадження та застосування військових стандартів;
- визначає орган військової стандартизації з числа підпорядкованих органів військового управління;
- здійснює в межах своєї компетенції міжнародне співробітництво за воєнно-політичним, військово-технічним та іншими напрямками, а також з питань цивільно-військових відносин з відповідними органами інших держав та міжнародними організаціями;
- забезпечує виконання рішень про участь підрозділів Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки та надання військової допомоги іншим державам, направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав, допуск та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України.

*Генеральний штаб Збройних Сил України* є головним органом військового управління з планування оборони держави, стратегічного планування застосування Збройних Сил України та визначених сил і засобів інших складових сил оборони, координації і контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та силами оборони у межах, визначених законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України.

Генеральний штаб Збройних Сил України в особливий період є робочим органом Ставки Верховного Головнокомандувача.

Генеральний штаб Збройних Сил України:

- прогнозує тенденції розвитку форм і способів воєнних дій та засобів збройної боротьби, бере участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері оборони, стратегії воєнної безпеки, обґрунтовує напрями розвитку Збройних Сил України;
- здійснює стратегічне планування застосування Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно

до законів України, та правоохоронних органів для оборони держави;

- визначає потреби в особовому складі, озброєнні, військовій техніці, матеріально-технічних, енергетичних, фінансових, інформаційних ресурсах, продовольстві, земельних і водних ділянках, комунікаціях, фондах та майні, необхідних для належного виконання завдань Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями, контролює повноту і якість їх отримання;

- здійснює керівництво у сфері оборони та забезпечення громадського порядку в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан у межах, визначених відповідним законом;

- бере участь у створенні та контролює стан системи управління державою в особливий період;

- доводить до Збройних Сил України, інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів, а в особливий період - і до міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, рад оборони Автономної Республіки Крим та областей, міст Києва та Севастополя директиви і накази Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України з питань оборони, організовує їх виконання і здійснює контроль за їх реалізацією;

- бере участь в організації та контролює підготовку системи зв'язку, комунікацій і в цілому території держави до оборони;

- бере участь у розробці мобілізаційного плану держави, контролює стан мобілізаційної підготовки державних органів, органів місцевого самоврядування, галузей економіки, підприємств, установ, організацій усіх форм власності та виконання ними мобілізаційних завдань в особливий період;

- організовує стратегічне розгортання Збройних Сил України та інших військових формувань, взаємодію з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, радами оборони Автономної Республіки Крим та областей, міст Києва та Севастополя під час виконання завдань оборони держави;

- бере участь в організації використання та контролю за повітряним, водним і інформаційним простором держави та здійснює його в особливий період;

- здійснює контроль за станом бойової та мобілізаційної готовності і боєздатності органів управління, з'єднань, частин, установ і організацій військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів, призначених для підпорядкування органам військового управління в особливий період та для виконання завдань територіальної оборони;

- організовує комплектування Збройних Сил України, інших військових формувань та відповідних правоохоронних органів військовослужбовцями, призов громадян на строкову військову службу, навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори, накопичення військовонавчених людських ресурсів;

- проводить розвідувальну та інформаційно-аналітичну діяльність в інтересах підтримання у готовності і бойового застосування Збройних Сил України, для чого має у своєму складі відповідний структурний підрозділ;

- організовує підготовку Збройних Сил України до виконання покладених на них завдань, здійснює координацію і контроль підготовки інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, та правоохоронних органів до виконання завдань з оборони України;

- організовує використання національної системи зв'язку в інтересах оборони, здійснює відповідно до закону управління та регулювання в сфері використання радіочастотного ресурсу, виділеного для цілей оборони;

- організовує застосування засобів державного розпізнавання у державних органах, Збройних Силах України, інших військових формуваннях, утворених відповідно до законів України, використання цих засобів на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності;

- планує та здійснює контроль за військовими перевезеннями всіх видів у державі в особливий період, а також перевезеннями, здійснюваними для Збройних Сил України у мирний час;

- здійснює в межах своєї компетенції міжнародне військове співробітництво із збройними силами інших держав, бере участь у міжнародному співробітництві за воєнно-політичним, військово-технічним та іншими напрямками, забезпечує підготовку і участь національного контингенту та національного персоналу Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки;

- розробляє та застосовує військові стандарти в межах своїх повноважень.

**Військові комісаріати** є місцевими органами військового управління, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації в особливий період людських і транспортних ресурсів на відповідній території.

Військові комісаріати утворюються в Автономній Республіці Крим, областях, м. Києві, інших містах, районах, районах у містах. Військові комісаріати очолюють військові комісари, які організують діяльність комісаріатів.

Завданням військових комісаріатів відповідно до покладених обов'язків є керівництво військовим обліком призовників і військовозобов'язаних на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, контроль за його станом, у тому числі в місцевих органах виконавчої влади, органах місцевого самоврядування та в органах, що забезпечують функціонування системи військового обліку призовників і військовозобов'язаних на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (крім СБУ), проведення призову громадян на військову службу в мирний і воєнний час, проведення добору кандидатів для прийняття на військову службу за контрактом, участь у доборі громадян для проходження служби у військовому резерві Збройних Сил, підготовка та проведення в особливий період мобілізації людських і транспортних ресурсів, забезпечення соціального і правового захисту військовослужбовців, військовозобов'язаних і резервістів, призваних на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори до Збройних Сил, ветеранів війни та військової служби, пенсіонерів із числа військовослужбовців Збройних Сил та членів їх сімей, участь у військово-патріотичному вихованні

громадян, здійснення заходів з підготовки та ведення територіальної оборони, інших заходів з питань оборони відповідно до законодавства.

Особливе місце щодо здійснення державного контролю у сфері оборони з боку окремих органів держави належить **Раді національної безпеки і оборони України**, яка відповідно до Закону України «Про Раду національної безпеки і оборони України» від 05.03.1998 р. виконує наступні завдання: розробляє та розглядає на своїх засіданнях питання, які відповідно до Конституції та законів України, Стратегії національної безпеки України, Военної доктрини України належать до сфери національної безпеки і оборони, та подає пропозиції Президентові України, приймає рішення щодо національної безпеки та оборони країни; ініціює розроблення нормативних актів та документів з питань національної безпеки і оборони, узагальнює практику їх застосування та результати перевірок їх виконання; координує і контролює переведення центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також економіки країни на роботу в умовах воєнного чи надзвичайного стану; координує і контролює діяльність органів місцевого самоврядування в межах наданих повноважень під час введення воєнного чи надзвичайного стану; координує та контролює діяльність органів виконавчої влади по відбиттю збройної агресії, організації захисту населення та забезпеченню його життєдіяльності, охороні життя, здоров'я, конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян, підтриманню громадського порядку в умовах воєнного та надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України тощо.

Головою Ради національної безпеки і оборони України є Президент України.

Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України.

До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України.

### **§ 3.2. Адміністративно-правове регулювання у сферах національної безпеки та охорони державного кордону**

Відповідно до Закону України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р., національна безпека – захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

Основним суб'єктом забезпечення безпеки є держава, що здійснює функції у сфері національної безпеки через органи законодавчої, виконавчої та судової влади.

Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина – їхніх життя і гідності, конституційних прав і свобод, безпечних умов життєдіяльності; суспільства – його демократичних цінностей, добробуту та умов для сталого розвитку; держави – її конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності; території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій.

**Суб'єкти забезпечення безпеки**, створюючи систему безпеки і будучи її взаємозалежними елементами, діють на основі суворого розмежування повноважень.

Верховна Рада України – в межах своїх повноважень здійснює законодавче регулювання й контроль за діяльністю органів державної влади та посадових осіб щодо здійснення ними відповідних повноважень у сфері національної безпеки, а також затверджує відповідні бюджетні асигнування та приймає рішення щодо звіту про їх використання.

Президент України як глава держави – забезпечує державну незалежність, здійснює керівництво в сферах національної безпеки й оборони.

Рада національної безпеки і оборони як координаційний орган з питань національної безпеки і оборони при Президентові України – координує та контролює діяльність органів виконавчої влади в сферах національної безпеки й оборони.

Кабінет Міністрів України – здійснює контроль за дотриманням законодавства та реалізацією державної політики у



сферах національної безпеки і оборони, звітує з цих питань перед Президентом України і Верховною Радою України.

Конституційний Суд України – вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів у сфері національної безпеки Конституції й дає офіційне їх тлумачення.

Суди загальної та спеціальної юрисдикції – здійснюють правосуддя в сфері забезпечення національної безпеки.

Прокуратура України – здійснює наглядові повноваження у сфері національної безпеки.

Національний банк України – розробляє та здійснює емісійно-кредитну політику в інтересах національної безпеки.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади – в межах своїх повноважень забезпечують реалізацію законів, указів, програм, постанов органів державної влади у сфері національної безпеки, створюють і підтримують у стані готовності й застосування відповідні сили та засоби безпеки.

Особливу роль у цій сфері відведено воєнній організації держави, до якої належать Збройні Сили України, внутрішні війська, органи й підрозділи Міністерства внутрішніх справ України тощо.

До основних органів спеціальних служб безпеки слід віднести Службу безпеки України, Управління державної охорони України, Адміністрацію Державної прикордонної служби, Державну службу України з надзвичайних ситуацій, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, Державне агентство України з управління зоною відчуження.

Відповідно до Закону України «Про службу безпеки України» від 25.03.1992 р., *Служба безпеки України* – державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями, який забезпечує державну безпеку України. На Службу безпеки України покладається у межах визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, а також забезпечення охорони державної таємниці. До завдань Служби безпеки України також

входить попередження, виявлення, припинення та розкриття кримінальних правопорушень проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України.

Систему Служби безпеки України складають Центральне управління Служби безпеки України, підпорядковані йому регіональні органи, органи військової контррозвідки, військові формування, а також навчальні, науково-дослідні та інші заклади Служби безпеки України.

Організаційна структура Служби безпеки України визначається Президентом України.

**Управління державної охорони України**, відповідно до Закону України «Про державну охорону органів державної влади України та посадових осіб» від 04.03.1998 р., є державним правоохоронним органом спеціального призначення, підпорядкованим Президентові України та підконтрольним Верховній Раді України.

На *Управління державної охорони України покладаються завдання:*

- здійснення державної охорони щодо органів державної влади України;

- забезпечення безпеки посадових осіб за місцем їх перебування як на території України, так і за її межами;

- забезпечення безпеки членів сімей посадових осіб, які проживають разом з ними або супроводжують їх;

- запобігання протиправним посяганням на посадових осіб і членів їхніх сімей та об'єкти, щодо яких здійснюється державна охорона, їх виявлення та припинення;

- охорони об'єктів, визначених законом;

- забезпечення безпечної експлуатації транспортних засобів, призначених для посадових осіб;

- участі у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом.

Державна охорона здійснюється шляхом:

- 1) пошуку і фіксації даних про протиправну діяльність окремих осіб або груп, яка загрожує нормальному функціонуванню органів державної влади України, життю чи

здоров'ю, честі та гідності посадових осіб і членів їхніх сімей, для вжиття заходів щодо її припинення;

2) особистої охорони осіб;

3) охорони об'єктів і підтримання на них відповідного порядку проходу громадян, проїзду транспортних засобів, проносу і провозу речей (далі – режиму);

4) оснащення об'єктів технічними засобами охорони за рахунок коштів юридичних осіб, в користуванні яких ці об'єкти перебувають;

5) проведення профілактичних заходів з метою запобігання протиправним посяганням.

Питання щодо безпосередньої охорони державного кордону регулює Закон України «Про державний кордон України» від 04.11.1991 р. Відповідно до закону, державним кордоном України є лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України – суші, вод, надр, повітряного простору.

Захист державного кордону України є невід'ємною частиною загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки і полягає у скоординованій діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Ця діяльність провадиться в межах наданих їм повноважень шляхом вжиття комплексу політичних, організаційно-правових, дипломатичних, економічних, військових, прикордонних, імміграційних, розвідувальних, контррозвідувальних, оперативно-розшукових, природоохоронних, санітарно-карантинних, екологічних, технічних та інших заходів.

Координація діяльності військових формувань та правоохоронних органів держави із захисту державного кордону здійснюється Державною прикордонною службою України.

Охорона державного кордону України є невід'ємною складовою загальнодержавної системи захисту державного кордону і полягає у здійсненні Державною прикордонною службою України на суші, морі, річках, озерах та інших водоймах, а також Збройними Силами України у повітряному та підводному просторі відповідно до наданих їм повноважень

заходів з метою забезпечення недоторканності державного кордону України.

Кабінет Міністрів України у межах своїх повноважень вживає заходів щодо забезпечення захисту та охорони державного кордону і території України.

**Адміністрація Державної прикордонної служби України** (Адміністрація Держприкордонслужби) діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.10.2014 р. № 533 і є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні.

*Основними завданнями Адміністрації Держприкордонслужби є:*

1) реалізація державної політики у сфері охорони державного кордону, здійснення управління у сфері охорони державного кордону;

2) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначеній сфері;

3) участь у розробленні та реалізації загальних принципів правового оформлення і забезпечення недоторканності державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

4) здійснення управління територіальними органами - регіональними управліннями, Морською охороною, органами охорони державного кордону, органами забезпечення, навчальними закладами та науково-дослідними установами.

Важливе місце у забезпеченні населення від наслідків надзвичайних ситуацій покладено на **Державну службу з надзвичайних ситуацій**, що діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1052.

Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів

України через Міністра внутрішніх справ і який реалізує державну політику у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності.

Основними завданнями Державної служби України з надзвичайних ситуацій є:

1) реалізація державної політики у сфері цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, запобігання їх виникненню, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

2) здійснення державного нагляду (контролю) за додержанням і виконанням вимог законодавства у сфері цивільного захисту, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб;

3) внесення на розгляд Міністра внутрішніх справ пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах;

4) реалізація в межах повноважень, передбачених законом, державної політики у сфері волонтерської діяльності.

Подолання наслідків Чорнобильської катастрофи покладено на Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України та Державне агентство України з управління зоною відчуження.

**Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України** (Міндовкілля) діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25.06.2020 р. № 614.

Міндовкілля є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує у сфері управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, а також здійснення державного управління у сфері поводження з

радіоактивними відходами на стадії їх довгострокового зберігання і захоронення.

*Державне агентство України з управління зоною відчуження* (ДАЗВ) діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.10.2014 р. № 564, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра захисту довкілля та природних ресурсів та який реалізує державну політику у сфері управління зоною відчуження і зоною безумовного (обов'язкового) відселення, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему, а також здійснює державне управління у сфері поводження з радіоактивними відходами на стадії їх довгострокового зберігання і захоронення.

### **§3.3. Адміністративно-правове регулювання у сфері закордонних справ**

Публічне адміністрування закордонними справами полягає в діяльності державних органів, спрямованій на здійснення зовнішньої політики України, яка спрямована на забезпечення національних інтересів і безпеки держави шляхом підтримання мирного та взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними нормами міжнародного права.

***Систему органів публічного адміністрування зовнішньополітичною діяльністю складають:***

- Верховна Рада України;
- Президент України;
- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство закордонних справ України;
- Представництва Міністерства закордонних справ України на території України;
- Дипломатичні представництва України;
- Консульські установи України;
- Постійні представництва України при міжнародних організаціях;
- Спеціальні місії.

До повноважень ***Верховної Ради України*** у сфері зовнішніх відносин належать: визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики; заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України; оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру; схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України; затвердження рішень про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням; схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення

підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України; надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України.

У сфері зовнішніх відносин **Президент України** представляє державу, відвідує з офіційними і неофіційними візитами зарубіжні країни, бере участь у роботі міжнародних форумів; здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори і укладає міжнародні договори України; призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях, приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав тощо.

Відповідно до Конституції України **Кабінет Міністрів України** забезпечує суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів президента України.

**Міністерство закордонних справ України (МЗС)** є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері зовнішніх зносин. Правовий статус МЗС визначається Положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 р. № 281.

Основними завданнями МЗС є:

1) забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері зовнішніх зносин;

2) забезпечення:

- захисту національних інтересів України у сфері міжнародних відносин;

- дипломатичними засобами і методами захисту суверенітету, міжнародної безпеки, територіальної цілісності та непорушності кордонів України, її політичних, торговельно-економічних, культурних, гуманітарних та інших інтересів;

- розвитку зв'язків із закордонними українцями та їх громадськими об'єднаннями, координація заходів, що здійснюються органами виконавчої влади з метою розвитку таких зв'язків;



- державних органів інформацією, необхідною для здійснення ефективної зовнішньої та внутрішньої політики України;

3) реалізація зовнішньополітичного курсу України, спрямованого на розвиток політичних, економічних, культурних, гуманітарних, наукових та інших зв'язків з іноземними державами, міжнародними організаціями;

4) координація діяльності державних органів щодо забезпечення реалізації єдиного зовнішньополітичного курсу України;

5) захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном;

6) сприяння утвердженню міжнародного авторитету України, піднесенню у світі її іміджу як надійного і передбачуваного партнера;

7) вивчення та проведення аналізу політичної та економічної ситуації, що склалася у світі, зовнішньої та внутрішньої політики іноземних держав, діяльності міжнародних організацій;

8) участь у забезпеченні в межах повноважень, передбачених законом, реалізації державної зовнішньоекономічної політики, політики інтеграції національної економіки до світової економічної системи;

9) участь у формуванні та реалізації державної політики, спрямованої на інтеграцію України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору;

10) участь у забезпеченні розвитку міжнародного права.

МЗС очолює Міністр, який призначається на посаду за поданням Президента України та звільняється з посади за поданням Президента України чи Прем'єр-міністра України за згодою Президента України Верховною Радою України.

Міністерство закордонних справ України здійснює свої повноваження безпосередньо та через інші органи дипломатичної служби.

***Представництва Міністерства закордонних справ України на території України*** є органами дипломатичної

служби, які утворюються в регіонах, де діють іноземні консульські установи чи представництва міжнародних організацій.

Відповідно до Закону України «Про дипломатичну службу» від 07.06.2018 р. закордонні дипломатичні установи України є постійно діючими органами дипломатичної служби, основними завданнями яких є представництво України в державах перебування або при міжнародних організаціях та підтримання з ними офіційних відносин, відстоювання національних інтересів України, виконання консульських функцій, у тому числі захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном.

Закордонними дипломатичними установами України є:

- 1) Посольство України;
- 2) Посольство України з резиденцією Надзвичайного і Повноважного Посла України в Києві;
- 3) Постійне представництво України при міжнародній організації;
- 4) Представництво України при міжнародній організації;
- 5) Місія України при міжнародній організації;
- 6) консульська установа України (Генеральне консульство України, Консульство України, Віце-консульство України та Консульське агентство України).

У системі органів дипломатичної служби можуть утворюватися спеціальні місії, а також делегації на сесії статутних органів міжнародних організацій, статус, завдання та функції яких залежно від рівня місії визначаються відповідно Президентом України або Міністром закордонних справ України.

Спеціальні місії є тимчасовими місіями, що за своїм характером представляють Україну і направляються Україною до іншої держави за її згодою для спільного розгляду з цією державою певних питань або для виконання щодо неї певного завдання.

*Основними завданнями органів дипломатичної служби є:*

- 1) забезпечення захисту національних інтересів України;
- 2) реалізація зовнішньополітичного курсу України, спрямованого на розвиток політичних, економічних, культурних,

гуманітарних, наукових, інших зв'язків з іноземними державами та міжнародними організаціями;

3) захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном;

4) сприяння утвердженню міжнародного авторитету України, піднесенню у світі її іміджу як надійного і передбачуваного партнера;

5) забезпечення дипломатичними засобами і методами захисту суверенітету, міжнародної безпеки, територіальної цілісності та непорушності кордонів України, її політичних, торговельно-економічних, культурних, гуманітарних та інших інтересів;

6) координація діяльності державних органів щодо забезпечення реалізації єдиного зовнішньополітичного курсу України;

7) вивчення та аналіз політичного та економічного становища у світі, зовнішньої та внутрішньої політики іноземних держав, діяльності міжнародних організацій;

8) забезпечення державних органів інформацією, необхідною для здійснення ефективної зовнішньої та внутрішньої політики України;

9) інші завдання відповідно до законодавства України.

Державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів реалізовує **Державна міграційна служба України**, правовий статус якої визначається Положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 360.

### §3.4. Адміністративно-правове регулювання сферою внутрішніх справ

До органів, що здійснюють публічне адміністрування внутрішніми справами, можна віднести **Міністерство внутрішніх справ України (МВС)**, що діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 878.

Основними завданнями МВС є забезпечення формування державної політики у сферах:

1) охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, протидії злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, а також надання поліцейських послуг;

2) захисту державного кордону та охорони суверенних прав України в її виключній (морській) економічній зоні;

3) цивільного захисту, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та запобігання їх виникненню, ліквідації надзвичайних ситуацій, рятувальної справи, гасіння пожеж, пожежної та техногенної безпеки, діяльності аварійно-рятувальних служб, а також гідрометеорологічної діяльності;

4) міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Особливу роль у публічному адмініструванні внутрішніми справами відіграє така складова Міністерства, як **Національна поліція**, яка є центральним органом виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Правовий статус Національної поліції визначено Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р.

*Завданнями поліції* є надання поліцейських послуг у сферах:

1) забезпечення публічної безпеки і порядку;

2) охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

3) протидії злочинності;

4) надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Національна поліція є єдиною системою органів, яка входить до структури МВС, виконує адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, кримінально-процесуальну, виконавчу та охоронну (на договірних засадах) функцію.

Адміністративну діяльність поліції регламентують норми адміністративного права і вона полягає в організації і практичному провадженні заходів щодо охорони правопорядку.

Оперативно-розшукову діяльність поліції регулюють норми різних галузей права: адміністративного, кримінального, кримінально-процесуального тощо.

Кримінально-процесуальну діяльність поліції регулює кримінально-процесуальне законодавство.

Профілактичну діяльність поліції здійснюють всі служби поліції і регулюють закони та відомчі нормативні акти.

У складі поліції функціонують:

- 1) кримінальна поліція;
- 2) патрульна поліція;
- 3) органи досудового розслідування;
- 4) поліція охорони;
- 5) спеціальна поліція;
- 6) поліція особливого призначення.

*Кримінальна поліція* забезпечує протидію злочинності, захист прав та свобод, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань.

*Патрульна поліція* покликана для:

- забезпечення публічного порядку і громадської безпеки; забезпечення безпеки осіб, захисту їх прав, свобод та законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій;

- запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням; попередження, виявлення та припинення

кримінальних та адміністративних правопорушень, випадків насильства у сім'ї, а також виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню;

- забезпечення безпеки дорожнього руху; організація контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху.

*Органи досудового розслідування* забезпечують досудове розслідування кримінальних правопорушень.

Діяльність *поліції охорони* спрямована на організацію та виконання заходів з фізичної охорони об'єктів і майна усіх форм власності, фізичних осіб, прийнятих під охорону на договірних засадах.

*Поліція особливого призначення* призначена для безпосереднього проведення спеціальних поліцейських операцій із припинення злочинів, пов'язаних з високим ступенем суспільної небезпеки та вчиненням збройного опору, а також для здійснення відповідно до компетенції заходів у сфері протидії злочинності, що пов'язані з підвищеною загрозою для життя і здоров'я поліцейських та потребують від поліцейських високого рівня фізичної і професійної підготовленості, уміння впевнено діяти в екстремальних умовах.

До *спеціальної поліції* призначена для захисту від злочинних посягань та охорони громадського порядку.

Дещо самостійне місце посідає ***Державна кримінально-виконавча служба України***, що діє на підставі Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» від 23.06.2005 р.

Державна кримінально-виконавча служба України відповідно до закону здійснює правозастосовні та правоохоронні функції і складається з центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, його територіальних органів управління, кримінально-виконавчої інспекції, установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, воєнізованих формувань, навчальних закладів, закладів охорони здоров'я, підприємств установ виконання покарань, інших підприємств, установ і організацій, створених для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, утворюється, реорганізовується та ліквідується Президентом України за поданням Прем'єр-міністра України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань узагальнює практику застосування законодавства з питань, що стосуються завдань Державної кримінально-виконавчої служби України, розробляє пропозиції, спрямовані на його вдосконалення, і вносить їх на розгляд Міністерству юстиції України.

Керівника центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань, та його заступників призначає за поданням Прем'єр-міністра України та звільняє з посад Президент України.

Для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України Кабінетом Міністрів України утворюються територіальні органи управління – управління (відділи) в Автономній Республіці Крим, областях, місті Києві та Київській області, місті Севастополі.

### §3.5. Адміністративно-правове регулювання в сфері юстиції

Метою публічного адміністрування в сфері юстиції є забезпечення законності та правопорядку в державі, захист прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, а також держави.

Держава здійснює регулювання у сфері юстиції за допомогою різних органів та організацій, які в цілому складають систему суб'єктів адміністративно-правового регулювання у цій сфері. Попри те, що вони належать як до державних органів, так і до недержавних інституцій, загалом вони реалізують повноваження у сфері адміністративно-правового (державного) регулювання зазначеної сфери.

До суб'єктів адміністративно-правового регулювання у сфері юстиції можна віднести:

- Міністерство юстиції України;
- Вища рада правосуддя;
- Державна архівна служба України.

**Міністерство юстиції України (Мін'юст)** є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, діє на підставі Положення, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 02.017.2014 р. № 228.

Мін'юст є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну правову політику, державну політику з питань банкрутства, у сфері нотаріату, організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб) (далі – виконання рішень), державної реєстрації актів цивільного стану, державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, державної реєстрації обтяжень рухомого майна, державної реєстрації юридичних осіб, громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи, та фізичних осіб – підприємців, реєстрації статуту територіальної громади м. Києва, реєстрації статутів Національної академії наук та національних галузевих академій наук, державної реєстрації друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств як



суб'єктів інформаційної діяльності, у сфері виконання кримінальних покарань, у сфері правової освіти населення; забезпечує формування державної політики у сфері архівної справи і діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації. Мін'юст є державним органом з питань банкрутства. Мін'юст є органом, уповноваженим на забезпечення проведення перевірки, передбаченої Законом України «Про очищення влади» від 16.09.2014 р.

Особливу роль у здійсненні державного управління у сфері юстиції відіграє **Вища рада правосуддя**, яка діє на підставі Закону України «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 р.

Вища рада правосуддя є колегіальним, незалежним конституційним органом державної влади та суддівського врядування, який діє в Україні на постійній основі для забезпечення незалежності судової влади, її функціонування на засадах відповідальності, підзвітності перед суспільством, формування добросовісного та високопрофесійного корпусу суддів, додержання норм Конституції і законів України, а також професійної етики в діяльності суддів і прокурорів.

Вища рада правосуддя складається з двадцяти одного члена, з яких десятьох – обирає з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, двох – призначає Президент України, двох – обирає Верховна Рада України, двох - обирає з'їзд адвокатів України, двох – обирає всеукраїнська конференція прокурорів, двох – обирає з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ. Голова Верховного Суду входить до складу Вищої ради правосуддя за посадою.

**Державна архівна служба України** (Укрдержархів) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра юстиції і який реалізує державну політику у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації. Правовий статус Державної архівної служби визначається Положенням, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 р. № 870.

*Основними завданнями Укрдержархіву є:*

1) реалізація державної політики у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації;

2) внесення на розгляд Міністра юстиції пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у сфері архівної справи, діловодства та створення і функціонування державної системи страхового фонду документації;

3) організація проведення науково-дослідних робіт у сфері архівної справи, документознавства, археографії, формування та зберігання страхового фонду документації.

**Важливим напрямком роботи Міністерства юстиції України є адміністративно-правове регулювання державної реєстрації актів цивільного стану, державної виконавчої служби, нотаріату та адвокатури.**

Актами цивільного стану є події та дії, які нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків.

Державній реєстрації відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 01.10.2010 р. підлягають народження фізичної особи та її походження, шлюб, розірвання шлюбу у випадках, передбачених законом, зміна імені, смерть.

Державна реєстрація актів цивільного стану у встановлених законом випадках є обов'язковою.

Відомості про народження фізичної особи та її походження, усиновлення, позбавлення та поновлення батьківських прав, шлюб, розірвання шлюбу, зміну імені, смерть підлягають обов'язковому внесенню до Державного реєстру актів цивільного стану громадян та Єдиного державного демографічного реєстру.

Органами державної реєстрації актів цивільного стану є:

1) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації актів цивільного стану;

2) відділи державної реєстрації актів цивільного стану Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головних управлінь юстиції в

областях, містах Києві та Севастополі, районних, районних у містах, міських (міст обласного значення), міськрайонних управлінь юстиції (далі – відділи державної реєстрації актів цивільного стану);

3) виконавчі органи сільських, селищних і міських (крім міст обласного значення) рад.

Державну реєстрацію актів цивільного стану громадян України, які проживають або тимчасово перебувають за кордоном, проводять дипломатичні представництва і консульські установи України.

Відділи державної реєстрації актів цивільного стану проводять державну реєстрацію народження фізичної особи та її походження, шлюбу, розірвання шлюбу, зміни імені, смерті, вносять зміни до актових записів цивільного стану, поновлюють та анулюють їх; формують Державний реєстр актів цивільного стану громадян, ведуть його, зберігають архівний фонд; здійснюють відповідно до законодавства інші повноваження.

Виконавчі органи сільських, селищних, міських (крім міст обласного значення) рад проводять державну реєстрацію народження фізичної особи та її походження, шлюбу, смерті.

Дипломатичні представництва і консульські установи України проводять державну реєстрацію народження фізичної особи та її походження, шлюбу, розірвання шлюбу, зміни імені, смерті щодо громадян України, приймають і розглядають заяви про внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання.

Державна реєстрація зміни імені та розірвання шлюбу проводиться дипломатичними представництвами і консульськими установами України лише щодо громадян України, які постійно проживають за кордоном.

Органи державної реєстрації актів цивільного стану видають відповідні свідоцтва про державну реєстрацію актів цивільного стану.

Органи державної реєстрації актів цивільного стану повідомляють компетентні органи іноземних держав, з якими Україною укладено договори про правову допомогу і правові відносини у цивільних і сімейних справах, про державну реєстрацію актів цивільного стану громадян таких держав, якщо

правилами договорів передбачено надання зазначених відомостей.

Органом державної виконавчої служби є *Департамент державної виконавчої служби* Міністерства юстиції України

*Основними завданнями Департаменту державної виконавчої служби є:*

забезпечення формування і реалізації державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб);

забезпечення своєчасного, повного і неупередженого виконання рішень у порядку, встановленому законодавством.

*Департамент відповідно до покладених на нього завдань:*

- організовує, забезпечує та контролює примусове виконання рішень у випадках, передбачених законом;

- організовує інформаційне забезпечення виконавчого провадження, зокрема електронного документообігу, забезпечує ведення Єдиного державного реєстру виконавчих проваджень та здійснює контроль за внесенням державними виконавцями відомостей про вчинені виконавчі дії;

- здійснює державний нагляд та контроль за додержанням законодавства про виконавче провадження, правильністю, своєчасністю та повнотою вчинення виконавчих дій державними виконавцями;

- надає державним виконавцям роз'яснення та рекомендації з питань примусового виконання рішень.

- забезпечує контроль за роботою структурних підрозділів територіальних органів Мін'юсту, що забезпечують здійснення повноважень у сфері примусового виконання рішень;

- бере участь у міжнародному співробітництві у сфері примусового виконання рішень, налагоджує і підтримує зв'язки з міжнародними організаціями;

- організовує та контролює роботу державних виконавців, вживає заходів щодо її поліпшення, здійснює керівництво та проводить перевірку діяльності структурних підрозділів територіальних органів Мін'юсту, що забезпечують здійснення повноважень у сфері організації примусового виконання рішень;

- здійснює інші функції в межах повноважень Департаменту.

Правові засади організації і діяльності *адвокатури* та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначає Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 р.

Адвокатуру України – недержавний самоврядний інститут, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, а також самостійно вирішує питання організації і діяльності адвокатури в порядку, встановленому цим Законом.

Адвокатуру України складають всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність.

Адвокатом може бути фізична особа, яка має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит, пройшла стажування, склала присягу адвоката України та отримала свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю.

Не може бути адвокатом особа, яка:

1) має непогашену чи незняту в установленому законом порядку судимість за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також нетяжкого злочину, за який призначено покарання у виді позбавлення волі;

2) визнана судом недієздатною чи обмежено дієздатною;

3) позбавлена права на заняття адвокатською діяльністю, – протягом двох років з дня прийняття рішення про припинення права на заняття адвокатською діяльністю;

4) звільнена з посади судді, прокурора, слідчого, дізнавача, нотаріуса, з державної служби або служби в органах місцевого самоврядування за порушення присяги, вчинення корупційного правопорушення, – протягом трьох років з дня такого звільнення.

Видами адвокатської діяльності є:

1) надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, правовий супровід діяльності юридичних і фізичних осіб, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, держави;

2) складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру;

3) захист прав, свобод і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування у кримінальному провадженні, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), а також особи, яка притягається до адміністративної відповідальності під час розгляду справи про адміністративне правопорушення;

4) надання правової допомоги свідку у кримінальному провадженні;

5) представництво інтересів потерпілого під час розгляду справи про адміністративне правопорушення, прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні;

6) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах під час здійснення цивільного, господарського, адміністративного та конституційного судочинства, а також в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами;

7) представництво інтересів фізичних і юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування в іноземних, міжнародних судових органах, якщо інше не встановлено законодавством іноземних держав, статутними документами міжнародних судових органів та інших міжнародних організацій або міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

8) надання правової допомоги під час виконання та відбування кримінальних покарань;

9) захист прав, свобод і законних інтересів викривача у зв'язку з повідомленням ним інформації про корупційне або пов'язане з корупцією правопорушення.

Відповідно до Закону України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р., *нотаріат в Україні* – це система органів і посадових осіб, на які покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії, передбачені цим Законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Вчинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси).

Нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Нотаріусом може бути громадянин України, якому присуджено ступінь вищої юридичної освіти не нижче магістра, який володіє державною мовою відповідно до рівня, визначеного Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята у встановленому законом порядку (крім реабілітованої особи), особа, дієздатність якої обмежена, або особа, визнана недієздатною.

Реєстраційна справа приватного нотаріуса зберігається і ведеться відповідним територіальним органом Міністерства юстиції України.

Нотаріуси вчиняють такі нотаріальні дії:

- 1) посвідчують правочини (договори, заповіти, довіреності, вимоги про нотаріальне посвідчення правочину тощо);
- 2) вживають заходів щодо охорони спадкового майна;
- 3) видають свідоцтва про право на спадщину;
- 4) видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя (колишнього подружжя) на підставі спільної заяви або в разі смерті одного з подружжя;
- 5) видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів);

6) видають свідоцтва про придбання майна з прилюдних торгів (аукціонів), якщо прилюдні торги (аукціони) не відбулися;

7) провадять опис майна фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою або місце перебування якої невідоме;

8) видають дублікати нотаріальних документів, що зберігаються у справах нотаріуса;

9) накладають та знімають заборону щодо відчуження нерухомого майна (майнових прав на нерухоме майно), що підлягає державній реєстрації;

10) засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок з них;

11) засвідчують справжність підпису на документах;

12) засвідчують вірність перекладу документів з однієї мови на іншу;

13) посвідчують факт, що фізична чи юридична особа є виконавцем заповіту;

14) посвідчують факт, що фізична особа є живою;

15) посвідчують факт перебування фізичної особи в певному місці;

16) посвідчують час пред'явлення документів;

17) передають заяви фізичних та юридичних осіб іншим фізичним та юридичним особам;

18) приймають у депозит грошові суми та цінні папери;

19) вчиняють виконавчі написи;

20) вчиняють протести векселів;

21) вчиняють морські протести;

22) приймають на зберігання документи.

Тексти договорів, заповітів, довіреностей, свідоцтв, вимог про нотаріальне посвідчення правочину, вимог про нотаріальне засвідчення справжності підписів учасника під час прийняття ним рішення з питань діяльності відповідної юридичної особи, правочинів про скасування таких вимог, актів про морські протести та протести векселів, перекладів у разі засвідчення нотаріусом вірності перекладу документа з однієї мови на іншу (крім тих примірників, що залишаються у справах нотаріуса), а також заяв, на яких нотаріусом засвідчується справжність підпису, дублікатів нотаріальних документів, рішень про створення юридичних осіб, рішень органів управління юридичних осіб, актів приймання-



передачі частки (частини частки) у статутному капіталі, актів про передавання нерухомого майна до та із статутних капіталів юридичних осіб, передавальних актів, розподільчих балансів, а також інших документів, визначених законом, викладаються на спеціальних бланках нотаріальних документів. Зразок, опис, порядок використання, зберігання, обігу та звітності спеціальних бланків нотаріальних документів встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Державні нотаріуси в державних нотаріальних архівах видають дублікати і засвідчують вірність копій і виписок з документів, які зберігаються у справах цих архівів.

У сільських населених пунктах уповноважені на це посадові особи органу місцевого самоврядування вчиняють такі нотаріальні дії:

- 1) вживають заходів щодо охорони спадкового майна;
- 2) посвідчують заповіти (крім секретних);
- 3) видають дублікати посвідчених ними документів;
- 4) засвідчують вірність копій (фотокопій) документів і виписок з них;
- 5) засвідчують справжність підпису на документах;
- 6) видають свідоцтва про право на спадщину;
- 7) видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя в разі смерті одного з подружжя.

Консульські установи України вчиняють такі нотаріальні дії:

- 1) посвідчують правочини (договори, заповіти, довіреності тощо), крім іпотечних договорів, договорів про відчуження та заставу жилих будинків, квартир, дач, садових будинків, гаражів, земельних ділянок, іншого нерухомого майна, що знаходиться в Україні, а також крім договорів оренди, суборенди, емфітевзису земельних ділянок сільськогосподарського призначення;
- 2) вживають заходів до охорони спадкового майна;
- 3) видають свідоцтва про право на спадщину;
- 4) видають свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя у разі смерті одного з подружжя;
- 5) засвідчують вірність копій документів і виписок з них;
- 6) засвідчують справжність підпису на документах;
- 7) засвідчують вірність перекладу документів з однієї мови на іншу;

- 8) посвідчують факт, що фізична особа є живою;
- 9) посвідчують факт перебування фізичної особи в певному місці;
- 10) посвідчують тотожність фізичної особи з особою, зображеною на фотокартці;
- 11) посвідчують час пред'явлення документів;
- 12) приймають в депозит грошові суми і цінні папери;
- 13) вчиняють виконавчі написи;
- 14) приймають на зберігання документи;
- 15) вчиняють морські протести;
- 16) видають дублікати посвідчених ними документів.

Нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори – не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду.

Нотаріусу забороняється використовувати свої повноваження з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки чи пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб.

Нотаріус не може займатися підприємницькою, адвокатською діяльністю, бути засновником адвокатських об'єднань, перебувати на державній службі або службі в органах місцевого самоврядування, у штаті інших юридичних осіб, а також виконувати іншу оплачувану роботу, крім викладацької, наукової і творчої діяльності.

## ПРАКТИКУМ

### Дати визначення або назвати:

1. Система центральних органів виконавчої влади в сфері забезпечення оборони в Україні.
2. Особливості адміністративно-правового регулювання у сфері національної безпеки в Україні.
3. Роль і значення Ради національної безпеки і оборони України.
4. Повноваження Служби безпеки України в адміністративно-політичній сфері.
5. Особливості адміністративно-правового регулювання у сфері зовнішніх відносин.
6. Основні завдання Державної архівної служби України.
7. Організаційна структура та повноваження Міністерства внутрішніх справ України.
8. Специфіка повноважень Міністерства юстиції України.
9. Повноваження Державної кримінально-виконавчої служби України.
10. Правова основа публічного адміністрування в сфері юстиції.
11. Завдання Управління державної охорони України.
12. Прикордонні органи в адміністративно-правовому регулюванні адміністративно-політичної сфери України.
13. Роль і значення Міністерства оборони України в адміністративно-правовому регулюванні адміністративно-політичної сфери в Україні.
14. Система органів публічного адміністрування у сфері забезпечення обороноздатності країни.
15. Специфіка повноважень Міністерства закордонних справ України.
16. Специфіка повноважень національної поліції.
17. Державна міграційна служба України в адміністративно-правовому регулюванні адміністративно-політичної сфери в Україні.
18. Система Служби безпеки України.
19. Специфіка повноважень Адміністрації Державної прикордонної служби України.

20. Система органів публічного адміністрування у сфері внутрішніх справ.

**Тести:**

**1. Правовий статус Національної поліції визначено:**

- а) Законом «Про Національну поліцію»;
- б) Законом «Про поліцію»;
- в) Законом «Про Національну міліцію»;
- г) Положенням про Міністерство внутрішніх справ.

**2. Головою Ради національної безпеки і оборони є:**

- а) Прем'єр-Міністр України;
- б) Президент України;
- в) Голова Верховної Ради України;
- г) Голова Верховного Суду України.

**3. Не може бути адвокатом особа, яка:**

- а) має непогашену чи незняту в установленому законом порядку судимість за вчинення тяжкого, особливо тяжкого злочину, а також нетяжкого злочину, за який призначено покарання у виді позбавлення волі;
- б) визнана судом недієздатною чи обмежено дієздатною;
- в) має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою;
- г) має стаж роботи в галузі права не менше двох років, склала кваліфікаційний іспит.

**4. Зразок, опис, порядок використання, зберігання, обігу та звітності спеціальних бланків нотаріальних документів встановлюються:**

- а) Президентом України;
- б) Верховною Радою України;
- в) Кабінетом Міністрів України;
- г) Головою обласної державної адміністрації.

**5. Адвокатуру України складають:**

- а) державні адвокати;
- б) Всеукраїнський З'їзд адвокатів;

- в) всі адвокати України, які мають право здійснювати адвокатську діяльність;
- г) приватні адвокати.

**6. Представництва Міністерства закордонних справ України на території України є органами:**

- а) дипломатичної служби;
- б) Служби безпеки України;
- в) внутрішніх справ;
- г) національної безпеки.

**7. Реалізація державної політики у сфері охорони державного кордону, здійснення управління у сфері охорони державного кордону покладена на:**

- а) Раду національної безпеки і оборони України;
- б) Службу безпеки України;
- в) міністерство внутрішніх справ України;
- г) Адміністрацію Державної прикордонної служби України.

**8. Патрульна поліція покликана для:**

- а) протидії злочинності, захист прав та свобод, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань;
- б) організації та виконання заходів з фізичної охорони об'єктів і майна усіх форм власності, фізичних осіб, прийнятих під охорону на договірних засадах;
- в) забезпечення безпеки дорожнього руху; організація контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху;
- г) безпосереднього проведення спеціальних поліцейських операцій із припинення злочинів, пов'язаних з високим ступенем суспільної небезпеки та вчиненням збройного опору, а також для здійснення відповідно до компетенції заходів у сфері протидії злочинності, що пов'язані з підвищеною загрозою для життя і здоров'я поліцейських та потребують від поліцейських високого рівня фізичної і професійної підготовленості, уміння впевнено діяти в екстремальних умовах.

**9. Формування і проведення воєнної політики України, законодавче регулювання питань сфери оборони здійснюється виключно:**

- а) Верховною Радою України;
- б) Міністром внутрішніх справ;
- в) Конституційним судом України;
- г) Верховним Судом України.

**10. До системи органів публічного адміністрування у сфері забезпечення обороноздатності країни не входить:**

- а) Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України;
- б) Міністерство оборони України;
- в) Генеральний штаб Збройних Сил України;
- г) адвокатура України.

**11. Місцевими органами військового управління, що забезпечують виконання законодавства з питань військового обов'язку і військової служби, мобілізаційної підготовки та мобілізації в особливий період людських і транспортних ресурсів на відповідній території є:**

- а) військові комісаріати;
- б) територіальні комісії;
- в) центральні комісії;
- г) головні управління юстиції в областях.

**12. Нотаріусом може бути громадянин України:**

- а) який має судимість за вчинення злочину, якщо така судимість не погашена або не знята у встановленому законом порядку;
- б) якому присуджено ступінь вищої юридичної освіти не нижче магістра;
- в) має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори - не менш як три роки;
- г) дієздатність якого обмежена.

**13.Адміністративну діяльність поліції регламентують норми:**

- а) адміністративного права;
- б) кримінального права;
- в) деліктного права;
- г) конституційного права.

**14.Організаційна структура Служби безпеки України визначається:**

- а) Головою Служби безпеки України;
- б) Верховною Радою України;
- в) Адміністрацією Президента України;
- г) Президентом України.

**15.Лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України - суші, вод, надр, повітряного простору – це:**

- а) повітряний простір України;
- б) міждержавна зона;
- в) державний кордон України;
- г) водний кордон України.

### КЛЮЧ ДО ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ:

Номер тестового питання	Відповіді до тесту до Розділу 1.	Відповіді до тесту до Розділу 2.	Відповіді до тесту до Розділу 3.
1	г	а, г	а
2	б, в	б, в	б
3	а	в	а, б
4	б	а	в
5	а, б, в	а	в
6	а	г	а
7	б	б	г
8	а	а, б	в
9	г	в	а
10	а, г, д	а	г
11	в	-	а
12	а, б	-	б, в
13	г	-	а
14	б	-	г
15	б, в	-	в



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : постанова Кабінету Міністрів України від 10 вер. 2014 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014> (дата звернення 30.11.2020).
2. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1 лип. 2010 р. № 2404-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (дата звернення: 20.07.2020).
3. Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства : постанова Кабінету Міністрів України від 11 вер. 2019 р. № 838. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019> (дата звернення: 20.07.2020).
4. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11 вер. 2003 р. № 1160-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1160-15> (дата звернення: 20.07.2020).
5. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.
6. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14> (дата звернення: 20.07.2020).
7. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12> (дата звернення: 20.07.2020).
8. Про Фонд державного майна України : Закон України від 09.12.2011 р. № 4107-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4107-17> (дата звернення: 23.07.2020).
9. Положення про Міністерство розвитку громад та територій України : постанова Кабінету Міністрів України від 25 вер. 2019 р. № 850. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2019> (дата звернення: 23.07.2020).
10. Положення про Державну сервісну службу містобудування України : постанова Кабінету Міністрів України від 13 бер. 2020 р. № 218. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/218-2020> (дата звернення: 23.07.2020).

11. Положення про Державну інспекцію містобудування України : постанова Кабінету Міністрів України від 13 бер. 2020 р. № 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2020> (дата звернення: 23.07.2020).

12. Положення про Міністерство енергетики України : постанова Кабінету Міністрів України від 17 чер. 2020 р. № 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2020> (дата звернення: 23.07.2020).

13. Положення про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України : постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 676. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/676-2014> (дата звернення: 23.07.2020).

14. Положення про Державну інспекцію енергетичного нагляду України : постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2018 р. № 77. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2018> (дата звернення: 23.07.2020).

15. Положення про Державну інспекцію ядерного регулювання України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 363. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2014> (дата звернення: 23.07.2020).

16. Положення про Державне космічне агентство України : постанова Кабінету Міністрів України від 14 травня 2015 р. № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2015> (дата звернення: 23.07.2020).

17. Статут акціонерного товариства «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» : постанова Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 1044. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-2019> (дата звернення: 23.07.2020).

18. Статут державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» : наказ Мінекоенерго від 5 грудня 2019 р. № 482. URL : [http://www.atom.gov.ua/uploads/2019/statut\\_2019.pdf](http://www.atom.gov.ua/uploads/2019/statut_2019.pdf) (дата звернення 05.08.2020).

19. Про створення Національної атомної енергогенеруючої компанії «Енергоатом» : постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 1996 р. №1268. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1268-96> (дата звернення 05.08.2020).

20. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 459. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019> (дата звернення 05.08.2020).

21. Положення про Міністерство енергетики України : постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2020 р. № 507. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2020> (дата звернення 05.08.2020).

22. Положення про Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України : постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 676. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/676-2014> (дата звернення 05.08.2020).

23. Положення про Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів : постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 667. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015> (дата звернення 05.08.2020).

24. Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014> (дата звернення 05.08.2020).

25. Положення про Державну податкову службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019> (дата звернення 05.08.2020).

26. Положення про Державну митну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019> (дата звернення 05.08.2020).

27. Положення про Державну аудиторську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43-2016> (дата звернення 05.08.2020).

28. Про утворення Агентства з управління державним боргом України : постанова Кабінету Міністрів України від 12

лютого 2020 р. № 127. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127-2020> (дата звернення 05.08.2020).

29. Положення про Державну казначейську службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. №215. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015> (дата звернення 15.08.2020).

30. Положення про Державну фіскальну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 р. № 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2014> (дата звернення 15.08.2020).

31. Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : постанова Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 р. № 537. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015> (дата звернення 15.08.2020).

32. Положення про Міністерство інфраструктури України : постанова Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 р. № 460. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/460-2015> (дата звернення 15.08.2020).

33. Про транспорт : Закон України від 10 лист. 1994 р. № 232/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232/94> (дата звернення 15.08.2020).

34. Про залізничний транспорт : Закон України від 04 лип. 1996 р. № 273/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/96> (дата звернення 15.08.2020).

35. Статут залізниць України : постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998 р. №457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457-98> (дата звернення 15.08.2020).

36. Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування : Закон України від 23 лют. 2012 р. № 4442-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4442-17> (дата звернення 15.08.2020).

37. Положення про Державну адміністрацію залізничного транспорту України : постанова Кабінету Міністрів України від 29 лютого 1996 р. №262. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/262-96> (дата звернення 15.08.2020).

38. Положення про Державну службу морського та річкового транспорту України : постанова Кабінету Міністрів України від 6 вересня 2017 р. № 1095. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1095-2017> (дата звернення 15.08.2020).

39. Положення про Державне агентство автомобільних доріг України : постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 439. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-2014> (дата звернення 15.08.2020).

40. Положення про Державну авіаційну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2014 р. № 520. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/520-2014> (дата звернення 15.08.2020).

41. Про трубопровідний транспорт : Закон України від 15 тра. 1996 р. № 192/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192/96> (дата звернення 15.08.2020).

42. Про телекомунікації : Закон України від 18 лист. 2003 р. № 1280-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1280-15> (дата звернення 15.08.2020).

43. Про поштовий зв'язок : Закон України від 04 жов. 2001 р. № 2759-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2759-14> (дата звернення 15.08.2020).

44. Положення про Державний комітет телебачення і радіомовлення України : постанова Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2014 р. № 341. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2014> (дата звернення 15.08.2020).

45. Положення про Міністерство розвитку громад та територій України України : постанова Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2014 р. № 197. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2019> (дата звернення 16.08.2020).

46. Положення про Державну інспекцію містобудування України : постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2020 р. № 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/219-2020> (дата звернення 16.08.2020).

47. Конституція України : Закон України 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996, № 30, ст. 141.

48.Про освіту : Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 16.08.2020).

49.Положення про Міністерство освіти і науки України : постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014> (дата звернення 16.08.2020).

50.Положення про Державну службу якості освіти України : постанова Кабінету Міністрів України від 14 березня 2018 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018> (дата звернення 16.08.2020).

51.Статут Національної академії наук України : постанова Загальних зборів Національної академії наук України від 14 кві. 2016 р. № 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-16> (дата звернення 16.08.2020).

52.Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 гру. 1993 р. № 3808-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12> (дата звернення 16.08.2020).

53.Положення про Міністерство молоді та спорту України : постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014> (дата звернення 16.08.2020).

54.Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 тра. 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997, № 24, ст.170.

55.Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 гру. 1993 р. № 3808-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994, № 14, ст.80.

56.Про культуру : Закон України від 14 гру. 2010 р. № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17> (дата звернення 20.08.2020).

57.Положення про Міністерство культури та інформаційної політики України : постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2019 р. № 885. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/885-2019> (дата звернення 20.08.2020).

58.Про Національну раду України з питань телебачення і радіомовлення : Закон України від 23 вер.1997 р. № 538/97-ВР.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/538/97> (дата звернення 20.08.2020).

59. Положення про Державне агентство України з питань кіно : постанова Кабінету Міністрів України від 17 липня 2014 р. № 277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/277-2014> (дата звернення 20.08.2020).

60. Положення про Державну службу України з етнополітики та свободи совісті : постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 812. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/812-2019> (дата звернення 20.08.2020).

61. Положення про Український інститут національної пам'яті : постанова Кабінету Міністрів України від 12 листопада 2014 р. № 684. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2014> (дата звернення 20.08.2020).

62. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 лист. 1992 р. № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12> (дата звернення 20.08.2020).

63. Положення про Міністерство охорони здоров'я України : постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015> (дата звернення 20.08.2020).

64. Положення про Національну службу здоров'я України : постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2017> (дата звернення 20.08.2020).

65. Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками : постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 647. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/647-2015> (дата звернення 20.08.2020).

66. Про Товариство Червоного Хреста України : Закон України від 28 лист. 2002 р. № 330-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-15> (дата звернення 20.08.2020).

67. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15 вер. 1999 р. № 1045-XIV. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14> (дата звернення 20.08.2020).

68. Положення про Міністерство соціальної політики України : постанова Кабінету Міністрів України від 17 червня 2015 р. № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015> (дата звернення 25.08.2020).

69. Положення про Державну соціальну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2019 р. № 1053. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-2019> (дата звернення 25.08.2020).

70. Положення про Пенсійний фонд України : постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2014 р. № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280-2014> (дата звернення 25.08.2020).

71. Положення Про Державну службу України з питань праці : постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 р. № 96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/96-2015> (дата звернення 25.08.2020).

72. Положення про Міністерство у справах ветеранів : постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018> (дата звернення 25.08.2020).

73. Воєнна доктрина України : указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (дата звернення 25.08.2020).

74. Про оборону України : Закон України від 06 gru. 1991 р. № 1932-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12-2015> (дата звернення 25.08.2020).

75. Положення про Міністерство оборони України : постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 671. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014> (дата звернення 25.08.2020).

76. Положення про військові комісаріати : постанова Кабінету Міністрів України від 3 червня 2013 р. № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-2013> (дата звернення 25.08.2020).



77.Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05 бер. 1998 р. №183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр> (дата звернення 05.09.2020).

78.Про національну безпеку України : Закон України від 21 чер. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення 05.09.2020).

79.Про Службу безпеки України : Закон України від 25 бер. 1992 р. № 2229-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992, № 27, ст.382.

80.Положення про Адміністрацію Державної прикордонної служби України : постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 533. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/533-2014> (дата звернення 05.09.2020).

81.Про державний кордон України : Закон України від 04 лист. 1991 р. № 1777-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12> (дата звернення 05.09.2020).

82.Положення про Державну службу України з надзвичайних ситуацій : постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1052. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2015> (дата звернення 05.09.2020).

83.Положення про Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України : постанова Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. № 614. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-п> (дата звернення 05.09.2020).

84.Положення про Державне агентство України з управління зоною відчуження : постанова Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 р. № 564. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/564-2014-п> (дата звернення 05.09.2020).

85.Положення про Міністерство закордонних справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 281. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/281-2016-п> (дата звернення 10.11.2020).

86.Про дипломатичну службу : Закон України від 07 чер. 2018 р. № 2449-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19> (дата звернення 10.11.2020).

87. Положення про Державну міграційну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-п> (дата звернення 10.11.2020).

88. Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-п> (дата звернення 10.11.2020).

89. Про Національну поліцію : Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015, № 40-41, ст.379.

90. Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-п> (дата звернення 10.11.2020).

91. Інструкція про організацію службової діяльності органів поліції охорони під час виконання заходів з фізичної охорони об'єктів : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 07 лип. 2017 р. № 577. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0989-17> (дата звернення 10.11.2020).

92. Положення про підрозділи поліції особливого призначення : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 04 гру. 2017 р. № 987. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1565-17> (дата звернення 10.11.2020).

93. Положення про патрульну службу МВС : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 02 лип. 2015 р. № 796. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15> (дата звернення 10.11.2020).

94. Про очищення влади : Закон України від 16 вер. 2014 р. № 1682-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18> (дата звернення 18.11.2020).

95. Положення про Міністерство юстиції України : постанова Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-п> (дата звернення 18.11.2020).

96. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21 гру. 2016 р. № 1798-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-19> (дата звернення 18.11.2020).

97. Положення про Державну архівну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 870. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2015-п> (дата звернення 18.11.2020).

98. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01 лип. 2010 р. № 2398-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17> (дата звернення 18.11.2020).

99. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05 лип. 2012 р. № 5076-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013, № 27, ст.282.

100. Про нотаріат : Закон України від 02 вер. 1993 р. № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993, № 39, ст.383.

101. Положення про Міністерство з питань стратегічних галузей промисловості України : постанова Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2020 р. № 819. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-2020-п> (дата звернення 18.11.2020).

102. Конвенція об оперативном оповещении о ядерной аварии 26.09.1986 г. Міжнародне агентство з атомної енергії Конвенцію ратифицировано (с предостережением) Указом Президиума ВР УССР №3339-XI (3339-11) от 30.12.1986 г., *ВВР*, 1987, №2, ст.19.

103. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.

104. Коломоєць Т. О., Лютіков П. С., Меліхова О. Ю. Адміністративне право України : підручник. Київ : Істина, 2012. 528 с.

105. Коломоєць Т. О. Адміністративна відповідальність : навч. посіб. Київ : Істина, 2011. 184 с.

106. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) : підручник. Харків : Еспада, 2006. 776 с.

107. Кравченко В. В. Конституційне право України : навчальний посібник. Вид. 6-те, виправл. та допов. Київ : Атіка, 2009. 608 с.

108. Олімпійський рух. *Вікіпедія* : веб-сайт. URL : [https://uk.wikipedia.org/wiki/Олімпійський\\_рух](https://uk.wikipedia.org/wiki/Олімпійський_рух) (дата звернення 20.08.2020).

109. Адміністративно-правове регулювання соціально-культурної сфери. *Адміністративне право* : вебсайт. URL : <https://dl.sumdu.edu.ua/textbooks/92446/532876/index.html> (дата звернення 16.08.2020).

110. Адміністративно-правове регулювання в галузі юстиції. *Адміністративне право* : вебсайт. URL : <https://dl.sumdu.edu.ua/textbooks/92446/532903/index.html> (дата звернення 18.11.2020).

111. Основні завдання та функції державної кримінально-виконавчої служби України. *Офіційний сайт міністерства юстиції України* : вебсайт. URL: <https://minjust.gov.ua/dkvs/about/functional> (дата звернення 18.11.2020).

112. Агропромисловий комплекс. Агропромисловий комплекс. *Вікіпедія* : вебсайт. URL : [https://uk.wikipedia.org/wiki/Агропромисловий\\_комплекс](https://uk.wikipedia.org/wiki/Агропромисловий_комплекс) (дата звернення 20.07.2020).

Навчально-методичне видання

**Кожушко О. О.**

## **АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО**

*Навчально-методичний посібник*

Матеріали подано в авторській редакції

Технічний редактор: Островська Н. О.

Підписано до друку 25.03.2021. Формат 30×42/4.

Папір офсетний. Умовн. друк. арк. 5,16.

Обл. вид. арк. 1,0. Наклад 100 прим.